

SAVERDERA XXI

Revista de l'Associació de Veïns de Palau-Saverdera - Número 23 - Hivern 2017



Preu: 2 euros

Tu ets de la perfecta democràcia
 el més bell exponent, l'al·legoria
 expressiva i vivent que, amb harmonia,
 plasma en la llibertat mesura i gràcia.
 Car sense mida perden eficàcia
 el treball i el repòs, i en l'anarquia
 les ciències i les arts foren follia
 sens lucidesa, l'extrema desgràcia.

Per ço, "dansa del seny" gentil sardana,
 has d'excel·lir en la tasca genuïna
 d'enllaçar mans i unir-nos l'esperit,
 fins que circumdi l'orbe una rotllana
 cadent d'amor, com nimbe que il·lumina
 la pau del món dintre un cercle infinit.

Del llibre Rimes de Joaquim Bauxell



2018

Gener								Febrer								Març								Abril							
DI	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg		DI	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg		DI	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg		DI	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg	
1	2	3	4	5	6	7					1	2	3	4					1	2	3	4								1	
8	9	10	11	12	13	14		5	6	7	8	9	10	11		5	6	7	8	9	10	11		2	3	4	5	6	7	8	
15	16	17	18	19	20	21		12	13	14	15	16	17	18		12	13	14	15	16	17	18		9	10	11	12	13	14	15	
22	23	24	25	26	27	28		19	20	21	22	23	24	25		19	20	21	22	23	24	25		16	17	18	19	20	21	22	
29	30	31						26	27	28						26	27	28	29	30	31			²³ / ₃₀	24	25	26	27	28	29	
Maig								Juny								Juliol								Agost							
DI	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg		DI	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg		DI	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg		DI	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg	
	1	2	3	4	5	6					1	2	3								1					1	2	3	4	5	
7	8	9	10	11	12	13		4	5	6	7	8	9	10		2	3	4	5	6	7	8		6	7	8	9	10	11	12	
14	15	16	17	18	19	20		11	12	13	14	15	16	17		9	10	11	12	13	14	15		13	14	15	16	17	18	19	
21	22	23	24	25	26	27		18	19	20	21	22	23	24		16	17	18	19	20	21	22		20	21	22	23	24	25	26	
28	29	30	31					25	26	27	28	29	30		²³ / ₃₀	²⁴ / ₃₁	25	26	27	28	29		27	28	29	30	31				
Setembre								Octubre								Novembre								Desembre							
DI	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg		DI	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg		DI	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg		DI	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg	
					1	2		1	2	3	4	5	6	7					1	2	3	4								1	2
3	4	5	6	7	8	9		8	9	10	11	12	13	14		5	6	7	8	9	10	11		3	4	5	6	7	8	9	
10	11	12	13	14	15	16		15	16	17	18	19	20	21		12	13	14	15	16	17	18		10	11	12	13	14	15	16	
17	18	19	20	21	22	23		22	23	24	25	26	27	28		19	20	21	22	23	24	25		17	18	19	20	21	22	23	
24	25	26	27	28	29	30		29	30	31						26	27	28	29	30				²⁴ / ₃₁	25	26	27	28	29	30	

Sumari

EDITORIAL

- Revista Saverdera, 3

PATRIMONI

- Els bitllets de poble durant la Guerra Civil, 5-8
- Com jugàvem abans, 9-11
- Sobre la inauguració de l'Escola de la Mancomunitat, 12-14

ENTREVISTA

- Xavier Crespo Yest, 16-18

UN XIC DE TOT

- Mans que salven vides: Com actuar en cas d'una aturada cardíaca, 19-20
- L'energia Solar, 21-22
- L'energia solar fotovoltaica, 23
- 100 anys de testaments a la rectoria de Palau (1743-1846), 24-27
- Torre Xoriguer, 28-30
- Garrigàs, balcó de l'Empordà, 31-33

PALAU PORTES ENDINS

- El Cellar Mas Romeu, 34-35

LLIBRES PER ESTIMAR LA TERRA

- Recull de llibres, 36

ENTRETENIMENTS

- Palau literari, Raiams de lletres i Costums culinàries d'abans, 36

NADAL 2017

- Poema: NADAL, 38

ESPAI DE CUINA

- Suquet de Clavellada, 39

CONTRAPORTADA

- Embassament de Boadella, 40

L'AVPS no s'identifica necessàriament amb les opinions expressades pels autors dels articles.

Editorial

Hem arribat al número 23 de la nostra publicació, i ens mostrem satisfets en comprovar que la veta dels temes per parlar del patrimoni del poble no s'exhaureix, tot el contrari, i això ens encoratja a seguir explotant aquest filó de relats sobre la nostra història, territori i costums. Hem d'agrair el suport dels anunciants i socis que ens han fet costat fins ara, així com el dels nous patrocinadors: l'ajuntament i l'A.R.C. El Fitó.

A partir del proper any, els socis de l'associació de veïns esdevindran "socs honoraris": ja no es cobraran quotes i ells mantindran la comoditat de rebre la revista a les seves llars. Els no socis també podran obtenir un exemplar gratuït a la biblioteca Isidre Macau, dins dels horaris regulars de funcionament. La distribució indiscriminada que hem fet fins ara ens havia creat un cert tedi i el dubte de conèixer el nombre real de famílies lectores de *Saverdera XXI*.

Aquesta tardor ha estat una estació d'emocions i experiències inoblidables per al poble català en el seu conjunt. La lluita cívica i pacífica per augmentar el ventall de les nostres ambicions ciutadanes ha estat modèlica. La desobediència sense violència és l'estratègia més útil per al canvi. En un discurs l'abril de 1930 Gandhi va dir: "*Estem decidits a fabricar lliurement la sal a cada casa, com solien fer-ho els nostres avantpassats.*" La sal aquí és metàfora de trencar les cadenes de la submissió. Tenim tot un futur per construir una societat millor, pluralista i multicolor, i ho farem de la mà dels que tinguin una ideologia semblant o diferent a la nostra.

Com sempre, a la cloenda, hem de desitjar-vos salut i bona sort per a l'any nou. Una sort i prosperitat que està garantida si heu comprat dècims del 42972, el número de la loteria de Nadal de l'Associació de la Tercera Edat i de Jubilats del poble.

Número 23 - any 2017 - D.L. GI-249/2013
Revista de l'Associació de Veïns de Palau-saverdera

Han col·laborat en aquest número:

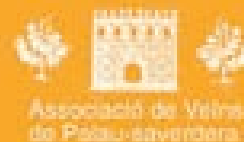
José Luis Bartolomé, Marta Buscató, Remei Buscató, Mateu Casañas, Xavier Cepero, Josep Comas, Joan Ferrerós, Salvador Guerra, Adelina Herrera, Josep Maria Najes, Joan Padrosa, Joan Antoni Poch (JAP), Carme Riu i David Serra.

Fotos portada i calendari:

Joan Padrosa Dalfau.

AA.VV. de Palau-saverdera
www.veinspalausaverdera.cat
info@veinspalau.com
Tel. 972 53 02 83

Presidenta: Carme Montenegro Famada
Vicepresidenta: Lliberata Macau Guillot
Secretari: José Luis Bartolomé Sánchez
Tresorer: Francesc Donaire Bertrand
Vocals: Josep Castellà, Isabel Ma. Cortada, Marta Furcat i Rosa Padrosa.



FUSTERIA CARGOL

C/ Costa s/n
Tel. 972 53 02 42
Palau-saverdera

CA L'ENRIC casa rural

C/ PUJOL n° 1
PALAU - SAVERDERA
turismoruralcalenric.com
tel.629387640

Instal·lacions

MACAU

instal·lacions, aigua,
gas, calefacció,
electricitat

c/ Rall - tel. 972 53 02 27
PALAU-SAVERDERA



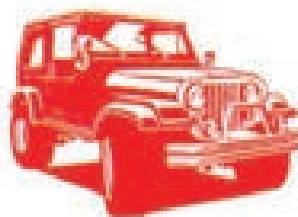
C/Poliol, 10 - 17486 - Castelló d'Empúries - GIRONA
Telf.: 972 25 06 24 - Fax: 972 25 06 09
Mòbil: 607 248 283
e-mail: admin@excavacionsdelacalle.es

RAMIS

SUPERMERCAT

PALAU-SAVERDERA
c/ Nou, 11
Tel. 972 53 02 32

TALLER MECÀNIC MANEL ORTIZ



Ctra. Pedret a Marça, 1
Tel. 972 55 26 70 Mòbil 670 064 780
17494 PAU

Residència de Pagès MAS LA TORRE



Tel. 972 25 54 53
17495 PALAU-SAVERDERA
(Alt Empordà)

Instal·lacions Castellà

- aigua • gas • llum • calefacció
- aire condicionat
- plaques solars • manteniment

JORDI: 647 589 489
RAFEL: 610 815 580
Fax 972 152 659
instacastella@msn.com

c/ Montseny, 6-B, 1r 2a
17495 PALAU-SAVERDERA

Els bitllets de poble durant la Guerra Civil

Durant el temps de la Guerra Civil (1936-1939) va haver-hi una gran escassetat de moneda fraccionària en tot el territori republicà. Succeïa que el valor facial, normalment, era inferior al valor del pes del metall de què estava feta la xavalla. Es van fondre totes les monedes i això va suposar un gran problema per la població. Circulaven els bitllets de més alt valor com els de 1.000 pts., 500 pts., o de 100 pts., 50 pts., etc., però van desaparèixer la majoria de monedes de 5 cts., 10 cts., 25 cts., 50 cts. i les d'1 pesseta.

No cal dir que qui tenia duros (5 pessetes) de plata, se'ls guardava i el mateix govern republicà els fonia per utilitzar la plata per poder fer front al pagament de les armes que compraven a l'exterior, i ens trobàvem que hi havia una gran dificultat en efectuar les transaccions comercials.

A Catalunya, la Generalitat va modificar la Llei Municipal Catalana el 9 d'Octubre del 1936, permetent als ajuntaments intervenir provisionalment per solucionar aquest greu problema, ells mateixos o a través d'altres entitats locals, i així en la majoria de municipis de Catalunya es van emetre bitllets de 5 cèntims, 10 cts., 25 cts., (un ral), 50 cts., (dos rals), d'una pesseta, i alguns de 5 pessetes i de més valors. En teoria els ajuntament tenien la obligació de dipositar una quantitat en alguna entitat bancària o guardar-se-la a la caixa, i convertir la mateixa quantitat en bitllets o monedes fraccionàries equivalents de l'import que volien imprimir, la qual cosa no està clar que tothom ho fes.

Es va encarregar a les impremtes dels voltants la confecció d'aquests bitllets i en van fer de tota mena,

des d'uns de molt bonics, de gran qualitat artística, fins als més simples i rudimentaris. Normalment hi posaven un dibuix relacionat amb el poble. I així la majoria d'ajuntaments van voler posar un motiu local als seus bitllets. El cas més curiós va ser el de Santa Perpètua de Moguda, que després de debatre al ple quin motiu hi posarien, a algú se li va ocórrer una idea genial: com que l'alcalde tenia una noieta molt bonica, van dir "Posem-hi la filla de l'Alcalde" i així ho van fer, i després de canviar el nom del municipi traient-li el motiu religiós de "Santa", van emetre bitllets amb la xamosa noia de l'alcalde a l'anvers i amb el nom de "Perpètua de Moguda"



Revers del bitllet de Santa Perpètua

El problema esdevingué molt greu i en alguns municipis volent solucionar-lo ràpidament es van posar a emetre bitllets o monedes immediatament, i d'aquesta forma, no és rar que es fessin servir qualsevol classe de materials, com en el cas de La Selva de Mar, que van retallar les tapes de pell de llibres antics de Sant Pere de Rodes, i van escriure els bitllets en tinta xina, o el cas de la Pobla de Cérvoles, que van fer servir la llauna retallada de caps de galetes per emetre monedes de 10 cts. i de 5 cts., o el cas d'Ivars d'Urgell on les van fer de fusta.

Tampoc és rar que amb les presses

es fessin molts errors ortogràfics. Potser el més sonat va ser el de Beget, en què al fer la primera emissió, la impremta es va equivocar a l'escriure el nom del poble (Baget en lloc de Beget) i al tenir pressa per posar en circulació els bitllets, en alguns, es va intentar corregir l'error, rectificat amb un llapis vermell el nom del poble, cosa que encara va posar més en evidència a l'emissor. Com que el motiu del bitllet a l'anvers era el dibuix d'un ase carregat de carbó, que era en aquells moments l'activitat principal de la vila, van començar a circular per la població bromes preguntant-se qui era el "burro", tan burro, que no sabia escriure bé ni el nom del seu poble. Aquest burro només pot ser l'alcalde, deien. Aquest fet va suposar la retirada immediata a la població del bitllets, creant-ne immediatament una emissió nova i ho van fer tan acuradament que se'n coneixen poquíssims exemplars. Així els exemplars de la primera emissió s'han convertit en peces mítiques entre els col·leccionistes.



Anvers del bitllet de Beget



Revers del bitllet de Beget

Es van escriure el nom de molts pobles malament i també es van redactar defectuosament alguns textos com per exemple en el cas dels de Cantallops, que a la seva

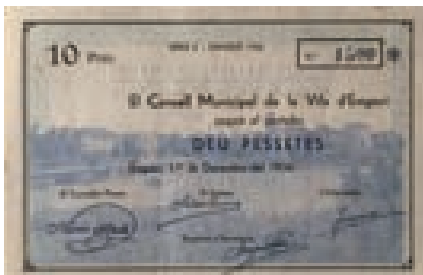
Patrimoni

2^a emissió posada en circulació al poble diuen: “A canviar, per la caixa municipal, a la seva presentació”.

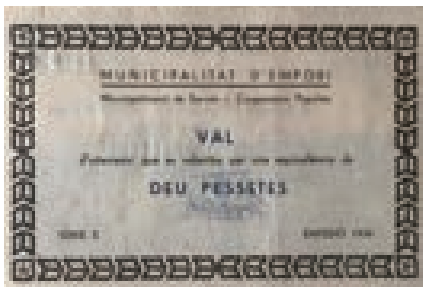


Anvers d'un bitllet de Cantallops

Hi van haver municipis que volien fer desaparèixer tota la moneda intentant que únicament circulés la seva, com és el cas de Tivissa o de Sant Pere Pescador (conegut com Empori, ja que també van canviar el nom del poble), i així en una primera emissió van fer bitllets de 2 pessetes, 5 pessetes, de 10 i de 25 i 50 pessetes, a més dels cèntims; però aquest intent que mostra una mentalitat tan anarquista no va reeixir, perquè els bitllets, o vals, solament servien a la mateixa població i no els volien en els altres pobles, i es van veure obligats a retirar la primera emissió, posant-ne en circulació una segona, amb valors més petits. O sigui que, com la majoria dels municipis, únicament van emetre valors des de 25 cts. fins a 1 pta. com a màxim.



Anvers del bitllet de la Vila d'Empori



Revers del bitllet de la Vila d'Empori (Sant Pere Pescador)

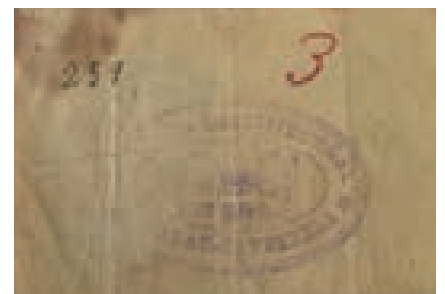
Aquest fet de canviar els noms dels pobles va succeir a la majoria de poblacions que abans de la guerra tenien motius religiosos o que fessin referències al rei, com Molins de Rei per exemple, que es va convertir en Molins de Llobregat, i en altres, era tant l'odi que tenien els anarquistes per l'església catòlica que, veient una ermita al costat del castell de Balsareny, en aquell poble van decidir retirar la primera emissió dita “amb ermita” i en van fer una de segona amb el mateix castell però sense l'ermita al seu costat. Aquesta emissió es coneix com “sense ermita” pels col·leccionistes.



Emissions de Balsareny amb ermita i sense



En el cas de Palau-saverdera, només coneixem un bitllet amb el segell tampó de l'alcaldia a l'anvers, no coneixem la data de l'emissió però hem de suposar que va ser durant l'any 1937, que és la data en què es van emetre els bitllets de poble, segurament durant l'estiu. Aquests bitllets són de fabricació casolana, sense cap signatura, i estan fets amb la simple aposició del segell de l'alcaldia sobre un tros de paper en blanc, sense cap altra indicació. Numerats a mà, hi porten a més, a l'angle oposat, un altre número d'una sola xifra, també escrit a mà però en tinta vermella que, potser, vol indicar el valor de canvi, encara que no hi figura cap indicació d'unitat monetària. Com hem vist bitllets amb les xifres 3, 5 i 6, no sabem si es tracta de 3 pessetes, 5 pessetes i 6 pessetes, o de rals (equivalents a 25 cèntims cada un). Vaig parlar dies enrere amb una persona gran de Palau i em va dir que es pensava que es tractava de pessetes. Per aquest motiu penso que per la vila fora bo que es preguntés a les persones grans sobre aquesta qüestió a fi d'intentar clarificar-la. Aquí teniu un bon treball de recerca que no es pot demorar massa, perquè cada dia són menys els sobrevivents a la guerra civil que van utilitzar aquests bitllets i que ens poden parlar d'això, a fi d'aclarir aquesta qüestió abans que el temps ens impedeixi fer-ho.



Ampliació de l'anvers del bitllet de Palau-saverdera (Mides reals 56x80 mm).

En aquest bitllet hi figura, al revers, l'aposició del segell tampó d'un comerç de la vila que encara avui en dia existeix, i que diu: JUAN AYTER,

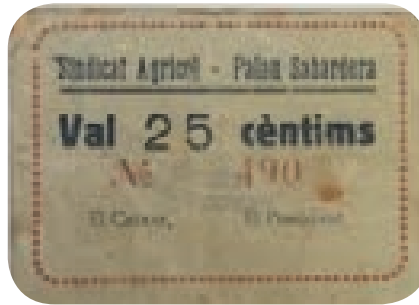
COMERCIO, PALAU SABARDERA. Suposo que aquest comerciant va ser el principal impulsor d'aquest bitllet a la vila, ja que era la forma ràpida de començar a resoldre el gran problema de donar el canvi. No obstant, tal com he dit abans, com que els bitllets estan legalitzats pel segell de l'Alcaldia hem de considerar-los una emissió de tipus municipal i és l'única que es coneix de moment al poble. Antoni Turró, que tinc entès que tenia arrels familiars a Palau i que és un referent entre els col·leccionistes dels bitllets de poble, en parla en les seves dues obres publicades sobre aquest tema. L'emissió d'aquest exemplar degué ser molt limitada quant al nombre d'exemplars, ja que se'n coneixen poquíssims i són una de les peces més difícils de trobar i de les més cobejades entre els col·leccionistes. Estan catalogades en un grau de màxima raresa RRRR.



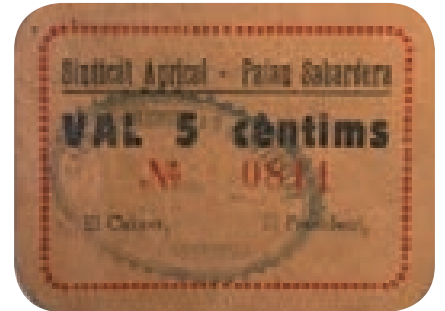
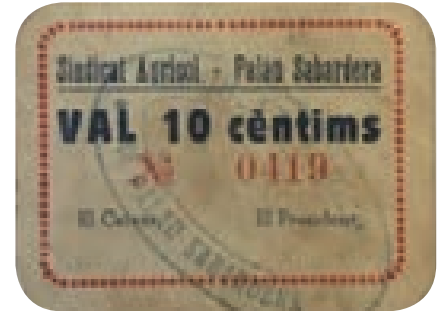
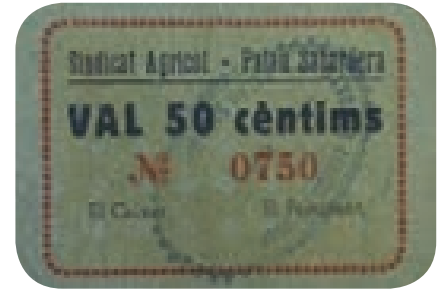
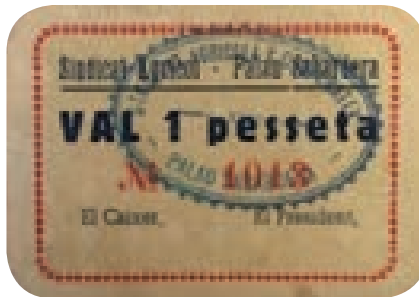
Ampliació del revers del bitllet de Palau-saverdera

Va ser el Sindicat Agrícola local qui va resoldre el problema, suposo que d'acord amb l'Ajuntament, emetent durant l'any 1937 (desconec la data

exacta), una primera emissió de paper moneda amb els valors d'1 pesseta, 50 cèntims i 25 cèntims. La necessitat era gran i tan urgent per al poble que es van posar en circulació sense signar, malgrat que hi estava prevista la signatura del president i del caixer. Segons Turró, es van imprimir bitllets fins a cobrir un import de 3.500 pessetes en aquesta primera emissió, i quan es van començar a deteriorar degut al seu ús i el pas del temps, es va posar en circulació una segona emissió per un import total de 3.800 pessetes, segons la mateixa font, també amb bitllets d'1 pesseta, 50 cts. i 25 cts., però aquesta vegada també en van imprimir de 10 cts. i de 5 cts.



Anvers d'un bitllet de la primera emissió del Sindicat Agrícola amb els angles arrodonits



Anvers de la segona emissió del Sindicat amb els angles arrodonits

Les dues emissions tenen una presentació molt semblant, numerades, i només es diferencien lleugerament en la coloració de la línia de punts que envolta el bitllet, que és marró en la primera emissió i vermell en la segona, i en la impressió que és blau marí en la primera emissió i blau fort en la segona. No hi figura

CENTRE DE FISIOTERAPIA ROSES

T 972 256 593
C/ Nova Anglaterra 53 · 17480 roses

BROCHMANN
Servei d'Assistència Tècnica

Calefacció i aigua calenta
Aire condicionat
Descalcificadors

Joan Broch
687086293
joanbroch@gmail.com

cap classe d'impressió ni signatura ni tampoc segell tampó al revers en cap de les dues emissions; però la diferència més visible la trobem en els angles de les dues emissions. La primera fou retallada amb els angles rectes i la segona presenta els angles arrodonits. Al passar desapercebut pel meu pare aquest detall, només tinc de la primera emissió el bitllet de 25 cts. amb els angles rectes, i en canvi em falta únicament el del mateix import de la segona edició amb els angles arrodonits per completar la col·lecció. També són exemplars molt rars i estan catalogats amb un grau de raresa RRR. D'aquesta forma Palau-saverdera va aconseguir solucionar localment el seu problema fins l'acabament de la Guerra Civil, quan els vencedors van ordenar la retirada de tots els bitllets de poble, que van perdre tot el seu valor i posaren en circulació la "moneda nacional", que va estar en circulació durant el període de la Dictadura.

En fi, bromes a part, estem parlant d'una època trista i difícil, que van tenir la dissort d'haver de viure els nostres avantpassats, que esperem que no es torni a repetir mai més enlloc. Però la història ens demostra que l'ésser humà

és capaç de les gestes més grans i més bones, i al mateix temps pot cometre unes bestieses i salvatjades enormes.

Desconec si Palau-saverdera va perdre algun veí o veïna al front o per causa de bombardejos, o per alguna altra causa deguda a la Guerra Civil, però el que sí sé, per haver-ho sentit a dir a casa moltes vegades, i amb total admiració, és que entre la gent de Palau hi va haver el seny suficient de saber posar-se d'acord totes les institucions polítiques, sindicats etc., i posar vigilància a l'entrada del poble, ja al començament de la guerra, per impedir-hi l'accés a tots els components dels comitès revolucionaris del voltant, que viatjaven amb cotxes requisats assassinant gent innocent, a tort i a dret. I creieu-me que en van cometre de salvatjades per tot arreu. Aquesta fou la gran lliçó donada per la gent de Palau en aquells temps tan complicats.

Aprofito aquesta col·laboració a *Saverdera XXI* per felicitar-vos a tots els palauencs per aquest èxit, i pel sentit comú que van demostrar el vostres avantpassats en una època tan difícil, en què es feien servir els bitllets dels quals us he

parlat. Tant de bo tots els pobles del voltant, haguessin pogut plorar amb els vostres ulls per aquest motiu.

Salvador Guerra Salamó

Nota:

Per confeccionar aquest modest escrit he fet servir la col·lecció del meu pare l'Esteve Guerra Marès, gran col·leccionista i persona molt unida pel seu contacte personal i comercial amb Palau-saverdera, perquè coneixia i era amic de la majoria dels seus pobladors.

També han estat fonamentals els dos llibres publicats per l'Antoni Turró; el *Catàleg de bitllets dels Ajuntaments Catalans* dels Srs. Abelló i Viñas; la conferència de l'amic Salvador Plantalech a Cervià de Ter; i la lectura d'un article del Sr. Josep Fajol i Mercader publicat amb motiu de la VIII Exposició Filatèlica i de Col·leccionisme de Figueres.

C. S. G

**CONSTRUCCIONES
SINYOL y
GESTIÓN, S.L.**

c/ Puig Rom, 100
17480 **ROSES**
Tel. 972 25 30 54
Fax 972 25 62 59



BERTA

**FORN
PASTISSERIA**

c/ Padró, 2
Tel. 972 53 02 89
PALAU-SAVERDERA

Estanc i Queviures

AYTER



c/ de la Plaça, 2 - Tel. 972 53 02 17
PALAU-SAVERDERA

COM JUGÀVEM ABANS



*Curs 1943-44. La Remei (segona per l'esquerra de la segona filera),
i la Marta (tercera per la dreta a la primera filera). La mestra, la senyoreta Carme Marcó.*

Els nostres fills i nets han perdut el carrer com a espai lúdic. La vida a l'exterior on la canalla d'abans apreníem els jocs dels grans s'ha substituït per les activitats extraescolars i l'educació en el lleure.

Probablement avui dia es juga més que mai: a casa amb joguines tradicionals, jocs de taula, consoles i altres artefactes electrònics; dins i fora de la llar amb els omnipresents telèfons mòbils. El carrer, en tot cas, ha esdevingut per a la mainada un espai més propi per a solistes (bicicletes, patinets...) que per a equips d'orquestra. Hi ha un espai de joc universal, però, que no ha canviat amb el temps: **EL PATI DE L'ESCOLA.**

Els nostres jocs del *recreo* eren gairebé els mateixos que després practicàvem en una segona part als carrers. Eren diferents als d'ara, i sovint anaven acompanyats de cançons, cosa que avui dia ja no s'estila tant. Eren activitats de gran simplicitat i no requerien massa material o preparatius, però sí la participació de tota una colla. Nosaltres mateixos fabricàvem algunes joguines: les noies, nines de drap amb vestits i cabells amb fils, també fèiem servir bocins de cordill units pels dos caps i formant un cercle per jugar a obtenir diferents figures ("El bressolat dela Mare de Déu"). Els nois feien flabiols de canya, espases, avions de paper que feien volar, barquetes... El que no ha canviat molt respecte a la nostra dècada infantil (anys 1940), és la segregació entre nois i noies a l'hora de compartir les estones d'esplai al pati de l'escola.

Els nois acostumaven a jugar fent giravoltar la baldufa, joguina de fusta en forma de pera; també jugaven a bales (boles de pedra o fang, més tard de vidre), a pilota, a jocs d'agilitat, força i resistència: jocs de córrer ("tocar

Patrimoni

i parar', 'tallar fils', 'els quatre cantons'), jocs de parar i saltar ('cavall fort', 'el burro'), jocs de força ('estirar la corda', 'arrencar cebes'). Les noies feiem colla per saltar a la corda, exercici físic que tenia algunes variables: balancejant la corda com si fos una barca, o bé voltant-la. Dues nenes es posaven a cada punta de la corda i la feien rodar, la resta en filera anaven entrant sense entrebancar-se ni perdre el punt. Es cantaven cançons mentre es feien diferents figures:

*Al pasar la barca / me dijo el barquero /
las niñas bonitas / no pagan dinero.*

*Yo no soy bonita / ni lo quiero ser / porque las bonitas
/ se echan a perder.*

*El cocherito, leré
me dijo anoche, leré,
que si quería, leré
montar en coche, leré.*

*Y yo le dije, leré
con gran salero, leré,
no quiero coche, leré
que me mareo, leré.*

Quan el ritme de fer voltar la corda s'accelerava, també ho feia el de la cançó triada. A "La reina de los mares", es deixava caure un mocador a terra tot saltant i recollir-lo sense deixar de saltar:

*Soy la reina de los mares,
ustedes lo van a ver.
Tiro mi pañuelo al suelo
y lo vuelvo a recoger.*



Algunes cançons les cantàvem fent una rotllana i escenificant alguns moviments (ajupint-nos en el cas de "El patio de mi casa") o bé fent un joc d'anar girant fins que alçàvem els braços i desfèiem el cercle ("Alarán-guín-gún"):

*El patio de mi casa
es particular.
Cuando llueve se moja
como los demás.*

*Agáchate,
y vuélvete a agachar,
que los agachaditos
no saben bailar.*

*Hache, i, jota, ka
ele, elle, eme, a,
que si tú no me quieres
otro amante me querrá.*

*Quando una china se casa en Japón
al otro día la pintan de carbón
y al otro día la sacan a bailar
con un baile muy fino / que resulta más.*

*Alarán-guín-gún es un baile muy fino
Alarán-guín-gún bailado por los chinos
Alarán-guín-gún es un baile ideal
Alarán-guín-gún que resulta más*

CUANDO UNA CHINA SE CASA (ZAMUDIO-B)

Altres cançons d'escola del nostre record eren "Mareta meva, tinc por", "Què li donarem a la pastoreta?", "Pastoret, d'on vens?", "A la voreta del mar", "Cargol treu banya", "Arri, arri borriquet", "El tren pinxo", "Anem, anem a doctrina", "Cap a casa tots anem", "Quan jo faig bondat", "Feina faig de pastoreta", "Escarabat bum bum". Algunes no eren tan infantils: "No hay carretera sin barro", "Paloma del palomar", "Las aspas del molino", "A la raya del monte de Palomares", "A la mar fui por naranjas", "En busca del helecho", "Levántate, morenita".

Per triar la protagonista inicial d'un joc cantàvem aquestes rimes: 1) Pinto, pinto, / gorgorito / dónde vas / tú tan bonito / a la acera verdadera, / pim, pam, / pum, fuera. 2) Macarró macarró s'inflà chiriví / chiriví maca tela tela petit / chi chi fora Madrid.

Un joc senzill i divertit es practicava amb una pedra. Cada jugadora en tenia una. Assegudes a terra es feia passar la pedra al ritme de la cançó "Amb esclips en Pau fangava, en Pere trevia el gram, en Pere li va al darrere amb el triqui-triqui-trac". En arribar al 'triqui-triqui-trac' canviava el ritme i qui s'equivocava havia de pagar penyora.

Jugàvem a jocs similars al dels esclips canviant paraules de la lletra de la cançó original: "A San Pedro le picaban los mosquitos itos itos / y su madre le decía ponte un gorro chiquitito ito ito."



Bona part de les cançons eren castelleses, que ja havien cantat també els nostres pares, però en teníem de catalanes, com la que acompanyava el joc de "El pont se n'és trencat". Feien el pont dues nenes, mentre tota una cadena agafades de les mans passava per sota el pont i l'última de la cadena es posava darrere de la part del pont que triava. Quan s'acabava la cadena s'havia de competir fins que una filera arrossegava l'altra.

El pont se n'és trencat
l'omburo biru laina
el pont se n'és trencat
l'omburo biu lat.

Per quin pont passarem?
Pel pont de les tortugues
ai que tortugues, ai que tortugues.

La resposta a la pregunta tenia altres opcions, com "Pel pont de les formigues".

El joc de l'anell el jugàvem assegudes a terra fent un rotlle i cadascuna amb les mans juntes, com si amaguéssim alguna cosa, esperàvem que la nena que començava el joc deixés caure molt dissimuladament dins les mans d'una d'elles l'anell. Un cop s'havia després de l'anell, donava la volta tot tocant el cap de cada jugadora cantant al mateix temps: "Pica martell, qui té la santa divina anell?". La nena a qui li tocava respondre havia d'endevinar-ho, de no fer-ho havia de pagar una penyora.

Un joc molt bonic que combinava dansa, cant i teatralitat era el ball infantil de l'escudera (o també de l'escudela o escudella). Un rei moro envia una escudera (ambaixadora) per demanar una donzella cristiana, que li és negada de bon principi. Quan l'escudera retorna disgustada al palau del rei, la crida la mare de les donzelles, que li ofereix la més bonica. L'escudera recula i com a senyal de possessió li fa el risto a la donzella, i agafant-la de la mà li fa donar un giravolt per sota el

braç. La figura de la mare guardadora de les donzelles és assegurada al terra, i al seu costat la resta de donzelles que completen el joc.

— Tres passes n'he fet en terra, no sé si el Rei dirà res, vinc de part de la comtessa, la comtessa del rei moro. "De las tres hijas que tienes, si me quieres dar la una."

— Ni la una ni la otra no las tengo para dar que del pan que yo como ellas también comerán y del vino que yo bebo ellas también beberán.

— Jo me'n vaig molt descontenta cap el palacio del rei.

— Torni, torni, escudera, li daré la més maca i més linda del roser.

— Jo per ara prenc aquesta per esposa i per muller. En serà ben governada i en cadira d'or sentada dormirà en braços del rei; i adió clavell de flors.

Altres cançons que incorporaven l'expressió corporal eren: "Allà lluny hi ha una caseta", "Les petites formiguetes", "El faldillo", "El general Bum Bum", "El cestón", "Lluvia con sol", "Los puntos de la geometría", "Els deu manaments", "La sombrilla", "L'hereu Riera", "Kiri kiri kiri", "Són deu noies per casar", "El pañolón", "Al pasar el trébole"...

Al pasar el trébole, el trébole, el trébole,
al pasar el trébole
la noche de San Juan.
Al pasar el trébole, el trébole, el trébole,
al pasar el trébole
los mis amores van.

Jugàvem a moltes altres coses, que si Déu vol ja explicarem en una altra ocasió. L'esbarjo dels petits d'aquella època ens proporcionava benestar i ganes de rondar pels carrers fins que tornàvem a casa quan es feia ben fosc. Poder recordar les lletres de les cançons explica l'entusiasme i gaudi amb què vam viure la nostra infantesa.

Marta Buscató i Remei Buscató



La Remei Buscató

Sobre la inauguració de L'ESCOLA DE LA MANCOMUNITAT

Saverdera XXI ha dedicat tres articles a una de les construccions emblemàtiques del poble, l'escola creada en temps de la Mancomunitat, atenent la seva història així com la biografia del seu impulsor: "L'antiga escola, un valuós edifici noucentista" (Ignasi Aragay, núm. 0), "L'antiga seu de l'escola Mar-

tí Inglès" (David Pujol, núm. 21), "Martí Inglès i Folch" (Josep Colls, núm. 22). Volem completar el relat històric amb la crònica de la notícia de la seva inauguració feta pel diari *Las Noticias* (núm. 8755, 15 de maig 1920).

DE INSTRUCCIÓN EN PALAU SABARDERA

INAUGURACIÓN DE LAS ESCUELAS DE LA MANCOMUNIDAD

Ayer se inauguró en Palau Sabardera el edificio escolar construído por la Mancomunidad de Cataluña, trasladándose, con tal motivo, a aquella población el rector de la Universidad, marqués de Carulla; el consejero de la Mancomunidad don Agustín Riera; el vicario capitular interino de la diócesis de Gerona, doctor Vilá; los inspectores de Primera Enseñanza señores Ibars y Torrent; el comandante de infantería don Arturo Guerrero, en representación del gobernador militar don Rafael Peralta; el diputado provincial don Martín Inglés; el teniente de alcalde del ayuntamiento de Barcelona don Carlos Jordá; el secretario del Consejo de Pedagogía, don Alejandro Galí, y otras personalidades. Excusó su asistencia, por hallarse enfermo, el gobernador civil, señor Terrades.

Los expedicionarios fueron recibidos a la entrada del pueblo por el Ayuntamiento, presidido por el alcalde don José Espelt, secretario don Salvador Maceu, cura ecónomo reverendo don Luis Vicens, Junta Local de Primera Enseñanza, juez municipal don Esteban Castañé [sic], cabo de somatenes don Francisco Turró, los maestros don José Pla y doña María Turón, hermandad de socorros mutuos La Amistad, Sindicato Agrícola, Caja Rural, etc.

Precedida por la orquesta «Els Montgrins», de Torroella, dirigióse [la comitiva] a las Casas Consistoriales, donde el alcalde dió la bienvenida a los visitantes.

Las casas del trayecto ostentaban colgaduras y banderas españolas y catalanas.

Cambiados los saludos de rúbrica, trasladáronse las autoridades a la iglesia parroquial, donde se celebró un solemne oficio, y terminado éste visitaron las escuelas, que fueron bendecidas por el vicario capitular doctor Vilá.

El edificio escolar, debido al arquitecto don Francisco de P.A. Nebot, consta de planta baja y un piso: aquélla tiene un aula para 60 niños, una sala de trabajo muy espaciosa, una salita para el maestro, lavabos, guardarropía, «waters», etc. En el piso hay otra aula para 60 niñas, un terrado que puede utilizarse para sala de labores y para recreo, una salita para la maestra, etc.

Las líneas del edificio, magníficamente emplazado, recuerdan las antiguas construcciones rurales catalanas, así como también muchos de sus detalles. La construcción se inspira en cuanto es posible, en las tradiciones artísticas arquitectónicas de Cataluña. Dentro del paisaje ampurdanés, con la montaña de Verdera al fondo, el edificio es un ornamento de la más pura armonía. Desde la galería del piso se admira el incomparable golfo de Rosas y la llanura ampurdanesa.

En la decoración, aparte aquellos elementos que nacen de la arquitectura del edificio y del valor estético de los muebles, se han seleccionado con esmero las imágenes; se ha evitado la profusión de objetos en las paredes; se ha velado la luz de las ventanas con cortinillas claras; se ha dado a las pizarras un color atrayente, y se ha atendido, en fin, con el gusto más exquisito a todos los detalles. El material escolar es abundante y adecuado a los principios de la moderna pedagogía.

La impresión que produce la escuela de Palau Sabardera al visitante es altamente estética y confortadora. En tales condiciones, no hay duda que los niños y los maestros trabajarán a gusto allí y que la floración cultural será espléndida.

El primitivo presupuesto de las obras, formado en 1916, ascendía a 22,602'30 pesetas. El Ayuntamiento, además de la cesión gratuita de los terrenos, ofreció el treinta por ciento de la cantidad presupuesta y materiales y acarreos que representaban un 17 por ciento. Con estas condiciones acudió el pueblo al concurso de la Mancomunidad, siéndole adjudicado; pero no tardaron en surgir grandes dificultades; debidas al encarecimiento de los materiales y de la mano de obra, que ha motivado que el coste real del edificio ascienda a unas 90,000 pesetas.

Una vez visitadas las escuelas, las autoridades e invitados pasaron a una tribuna artísticamente adornada con follaje y retama y banderas españolas y catalanas, presidiendo el acto el consejero de la Mancomunidad, señor Riera.

Dirigieron sentidos discursos al pueblo, que se hallaba congregado frente a las escuelas, el alcalde señor Espelt, el secretario del Consejo de Pedagogía señor Galí, el diputado señor Inglés, el representante de la autoridad militar señor Guerrero, el marqués de Carulla, el doctor Vilá y el consejero señor Riera, siendo todos ellos muy aplaudidos.

La niña Josefina Soler y el niño Espelt, alumnos de las escuelas de Palau Sabardera, recitaron sendos discursos de gracias a cuantos han contribuido a la creación de aquéllas, siendo ovacionadísimos.

Después celebróse un banquete en la sala de la sociedad La Amistad, al cual asistieron numerosos comensales, entre ellos algunos representantes de los pueblos circunvecinos. Al descorcharse el champagne, el maestro don Isidro Macau, por especial encargo del alcalde señor Espelt, dió las gracias a las autoridades y a cuantos habían asistido a la inauguración de las escuelas. No se pronunciaron brindis.

Por la tarde el coro infantil, dirigido por el maestro señor Pla, cantó, en obsequio a las autoridades, *L'Empordà*, de Morera, y otras escogidas composiciones.

Las escuelas de Palau Sabardera honran a la Mancomunidad, a aquella población, al Ampurdán y a Cataluña, que, a través de dificultades innumerables, va afirmando de un modo positivo, con algo permanente, duradero, su personalidad propia.- R.

14 de Mayo de 1920.

Els nens que van recitar discursos (i també versos) foren la Josefina Sisó i en Jaume Xic, fill de l'alcalde. En un recull de memòries inèdites del poble, la Maria Serra i Duran (Maria Teixidor) va explicar a l'Àngel Roig i Turró (9 d'octubre de 1983) un episodi que no va revelar el correspon-sal-redactor del diari. En aquells temps estava prohibit tocar i cantar "La Santa Espina", però ben acabada la benedicció els músics es van posar a tocar-la. En Xic (Josep Espelt) era el batlle. Tothom en sentir-la es va posar les mans al cap, i la guàrdia civil que estava situada als esglaons de l'escola es va girar d'esquenes. Aquesta trama l'havia maquinat el mateix alcalde, «un home valent i amb molts de collons», segons la informant.

L'episodi té aires de veracitat, tot i que el que ens consta és que aquesta sardana, a causa de les seves connotacions catalanistes, fou prohibida per les dictadures de Primo de Rivera (setembre 1923-gener 1930) i de Franco.

J.L.B.



Notes:

1.- Aquest text és la transcripció de la notícia que l'Àngel Roig i Turró va mecanografiar del diari *Las Noticias*, que li havia deixat l'Agustí Soler i Dunjó (Gustí Rossenc). He fet una petita revisió del seu mecanografiat amb el reportatge original que m'ha estat facilitat, molt amablement, per la Laura Coll de l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona.

2.- Aquest diari, editat en castellà a Barcelona, fou fundat l'any 1896 com a *Diario Ilustrado de Avisos, Noticias, Anuncios y Telegramas*. De línia editorial independent i centrista en les primeres dècades, durant la Guerra Civil fou portaveu de la UGT. Es va publicar fins prop del final de la contesa; posteriorment no fou autoritzat i el 1955 les seves instal·lacions foren venudes a *El Correo Catalán*. Va ser el segon diari més llegit a Barcelona, només superat per *La Vanguardia*. Josep Pla va encetar a *Las Noticias* la seva feina com a periodista.



**Cellers d'en
Guilla**

Camí de Peralada 1, Barri de Deifia
17554 Rabós d'Empordà (Girona)
Latitud: 43º, 21.3'N
Longitud: 3º, 19'E

972 54 51 26
info@cellersdenguilla.com
www.cellersdenguilla.com



Tel. 972 45 04 30
Fax 972 45 26 74
c/ Sant Mori, 14
17487 EMPURIABRAVA
Castelló d'Empúries

Tel. 972 25 73 22
Fax 972 25 43 92
Av. Rhode, 89 entl.
17480 ROSES (Girona)



CAFÈ
TERRASSES AL MAR

Passeig Marítim, 1
Tel. 972 25 42 62 - ROSES

ISABEL GONZALEZ PAPAN
JOSE MARIA FERNANDEZ

Ctra Roses a Palau Km. 3,2
isabel_alutec@hotmail.com
Tel. 972 552 314 - Fax 972 530 166 - Mob. 601 821 921

Microbusos Barceló

BUTAQUES RECLIMABLES-AIRE CONDICIONAT-KARAOKE-TV-VIDEO-NEVERA-CD

c/ Nou, 34 - 17495 Palau-saverdera - Tel. 972 55 21 9
Fax 972 53 02 46 - Mòbil 607 823 834 - microbus@telefon.es



**Residència
EUROPALAU, S.L.**

c/ Holanda, s/n
Tel. 972 55 21 30
17495 PALAU-SAVERDERA
(Girona)

Restaurant
Tel. 972 53 02 79

Can Carriot

**Fabricació pròpia d'oli d'oliva
i salses allieui. Tel. 606 74 75 37**

**Subministres
EL FAR s.l.**

MATERIALS PER A LA CONSTRUCCIÓ
EXPOSICIÓ I VENDA

c/ de la Font, 1
17495 El Far d'Empordà (Girona)
Tel. 972 51 54 00 - 972 51 14 12
Fax 972 51 41 44
www.subministreselafar.com
info@subministreselafar.com



XAVIER CRESCO YEST

(Canovelles, Vallès Oriental, 1965)

*Palau ens ha donat pau
a tota la família.
La gent ens va acollir
molt bé. Els nens han trobat
un ambient actiu i còmode.
Palau ens ha ofert
un clima excepcional, una
tramuntana engrescadora,
unes excursions de somni
i un ambient vacacional
tot l'any.*

No vens de terra de vins ni les teves titulacions universitàries feien preveure que acabessis treballant en el sector vitícola. Com es va produir aquest *twist of fate* (gir del destí)?

Sí és cert. Va ser una mica rocambolesc com la majoria de coses a la vida. Sóc economista de formació. Vaig poder completar estudis a universitats de Barcelona, Estats Units, i Anglaterra. En acabar la carrera vaig guanyar una beca per treballar a l'Oficina Comercial d'una ambaixada espanyola. La sort va voler que tot i tenint la plaça concedida, algú a Madrid es descomptés i en aquell moment em quedés sense destí. Per solucionar el problema, l'Institut de Comerç Exterior em va oferir una altra beca per desenvolupar el departament d'exportació d'una empresa. Em va semblar engrescador i vaig dir que sí. Aquella empresa era un celler i des de llavors estic amb el vi. D'això ara ja en fa 25 anys.

Va ser un gir del destí que m'ha donat una carrera professional plena de satisfaccions en un sector únic i meravellós. Parlant de vi, he viatjat pel món. He conegut persones molt interessants, artistes, polítics, caps d'estat, científics, escriptors, cuiners, gent amb el cap molt ben moblat que m'han enriquit com a persona i m'han fet la feina molt interessant i amena.

Ens pots fer cinc cèntims del teu currículum professional?

Ara tot plegat porto divuit anys com a Director General de diferents cellers. Sóc Director General del Grup Castell del Remei on tenim cellers com el Castell del Remei, Tomàs Cusiné, Cérvoles i Cara Nord on treballem vins de les Denominacions d'Origen Costers del Segre, Cava, Montsant, Conca de Barberà i Catalunya. Abans havia estat també set anys com a Director General de L'Espelt a Vilajuïga (DO Empordà). Quan era més jove vaig estar vuit anys viatjant sense parar per tot el món com a Director d'exportació del grup Parxet, Marquès d'Alella (DO Cava, DO Alella, DO Ribera del Duero). Va ser una etapa molt intensa, fresca i dinàmica on vaig aprendre de persones, de cultures, de gastronomia, i de manera de viure.

Per què sembla avui dia imprescindible per a un enòleg espanyol o català viatjar tant i fer estades d'aprenentatge a països com França o els Estats Units?

Espanya té la superfície de vinya més gran del món i és el segon productor mundial de vi. És, però, un dels països occidentals que menys vi consumeix. Amb aquestes premisses s'entén que Espanya sigui un país eminentment exportador de vi. El 70% del vi d'Espanya s'exporta al món. Si vols estar en aquest



sector has d'estar a prop dels mercats exteriors. Saber dels seus gustos, les seves apetències gastronòmiques, estètiques i culturals, ens ajuda a rendibilitzar els nostres cellers.

Ens pots presentar la família?

Estic casat amb la Victoria Walker. Ella és anglesa, de mare francesa i pare escocès. És metgessa especialitzada en reproducció assistida. Treballa des de Palau amb pacients de tot el món i té consulta en una clínica de Barcelona i de Londres on viatja regularment. La Victoria i jo tenim tres fills: Tom (11), Charlie (9) i l'Eddie (6). Tots van a l'escola de Palau on s'ho passen molt bé i han fet molts amics. Com et pots

imaginar, a casa barregem moltes llengües a l'hora de dinar.

Com vau decidir instal·lar-vos a Palau i no renunciar a fer niu aquí tot i la distància del teu lloc de treball actual?

Sí, és cert que la Victoria té la consulta a Barcelona i a Londres i jo tinc els cellers a Lleida i Tarragona. Fins ara això no ha estat un impediment per fer vida a Palau. Les noves tecnologies ens han ajudat en aquest tema. Jo sóc fora alguns dies a la setmana i la Victoria treballa molts dies des de casa.

Palau ens ha donat pau a tota la família. La gent ens va acollir molt bé des del principi. Els nens han trobat un ambient actiu i còmode. Palau

ens ha ofert un clima excepcional, una tramuntana engrescadora, unes excursions de somni i un ambient vacacional tot l'any.

En una entrevista a la revista *Ocio Vital* vas manifestar que el millor lloc de la comarca és la capella de Sant Onofre.

Què hi trobes, què et suggereix?

Sant Onofre es una capella petita amb l'escenari més gran del món. Recordo el primer dia que vaig arribar caminant des del Mas Ventós. Recordo que feia vent. Pels que som nascuts a terra endins, veure el mar és sempre màgic. La tramuntana donava una claror i profunditat visual tremendes. Recordo fer la carena amb el paisatge de la badia de Roses en tot el seu esplendor. Les Medes lluïen de lluny tot el detall i la plana irradiava una diversitat de tons de verd extraordinària. Cada petita construcció tot i ser lluny prenia presència. Recordo veure per primer cop la capella blanca, protegida per les roques de la muntanya i al seu peu la plana de L'Empordà. Vibrants làmines d'aigua, i els núvols i la sorra volant prop de Sant Pere Pescador i algun vaixell. Tot excepcional!

Sant Onofre és d'una bellesa petita i immensa alhora. Conec pocs llocs tan màgics com aquesta ermita nostra. Un lloc irrepetible, amb un paisatge colpidor.



Quines són les teves aficions? I els teus somnis?

Han canviat amb els anys. Suposo que és normal. M'havia agradat la bici, ara ja no l'agafo gaire. Havia tingut moto, ja no. M'havia encantat viatjar pel món sense parar. Ara m'ho penso abans d'agafar un avió. M'agrada veure vinyes. Tenir les vinyes a prop em dona pau. M'agrada la tramuntana energètica i vigorosa i m'agrada sentir els nens a prop. El somni ara és sols un: tenir temps per mi i per la família.

Si canviessin les normatives europees, aconsellaries a un grup inversor potent plantar, recuperar vinyes velles i elaborar vi dels sòls de Palau-saverdera?

Plantar de nou com tu dius és cada vegada més restrictiu. La llei europea limita les noves plantacions. Tot i així, encara és possible. Per fer vi és important que hi hagi un entorn favorable. Palau té una tradició vitícola important. Al poble tenim una cooperativa de viticultors i un celler i vinyes velles i moltes generacions de gent que s'ha dedicat a la vinya. Només això ja és una carta de presentació molt bona per a qualsevol inversor que volgués fer vi.

El clima de Palau-saverdera és excepcional per a la vinya. Un clima mediterrani amb una tramuntana ocasional que actua d'antisèptic i ajuda a la sanitat del conreu de la planta. Les terres col·luvials amb graves, sorres i argiles amb còdols i, en zones altes, granits meteoritzats amb sauló superficial i pissarres de bon drenatge, són ideals per a una elaboració de vins fins.

Palau-saverdera reuneix tots els requisits humans, climàtics i geològics per a elaborar vins d'alta qualitat. Palau, a més, gaudeix d'un entorn excepcional que ajuda a desenvolupar l'enoturisme, molt practicat darrerament. Tanmateix, la decisió de fer vi no sols s'ha de basar en qualitats tècniques, també s'han de tenir presents elements com un bon pla de negoci. Això, però, ja és un altre debat.

Amb quins tres vins no empordanesos maridaries tres plats diferents de cuina empordanesa?

Què et semblaria una "Botifarra dolça amb poma" amb un bon vi blanc de Galícia, un *Albariño* per exemple, amb un nas de fruites exòtiques i amb una boca saborosa, molt viu i fresc amb l'acidesa justa

que ajudés a trencar la dolçor del plat?

Què et semblaria una "Oca amb naps" o un "Pollastre amb escamarlans" amb un vi negre del Priorat amb un nas de fruita negra confitada, notes de barrica molt afinades i una boca especiada, mineral i carnososa que acompanyés la salsa del plat?

Què et semblaria un "Recuit de drap" o uns "Brunyols" amb un vi dolç de Pedro Ximénez vell amb un nas de panses i figues i una boca densa, vellutada i complexa amb records de xocolata amarga, cacau i regalèssia?

Com has vist l'evolució social de Palau al llarg d'aquesta dècada?

He vist un relleu generacional que ha anat passant lentament. He vist com Palau s'ha anat obrint al turisme i a l'estranger de manera lenta i còmoda sense estridència. He vist com han florit les activitats culturals fins el punt que ens és difícil seguir-les totes. La vida social del poble ha millorat molt i és d'agrair quan tens família.

Palauencs for ever (per sempre més)?

Palau forma ja part de la nostra família. Volem tenir arrels al poble i just hem tingut la sort de comprar una casa petita al centre que volem anar restaurant en els pròxims anys. Tot i que la feina en algun moment ens pugui portar lluny, sempre tindrem un peu a Palau.

T'agradaria afegir alguna cosa?

Des del primer moment vam veure en Palau un lloc singular on fer família, un lloc amb una personalitat pròpia i potencial turístic molt gran. És molt difícil trobar a Europa territoris verges a prop del mar amb cases de pedra i ambient de poble. Un ambient que hauriem de preservar per les generacions futures.

J.L.B.

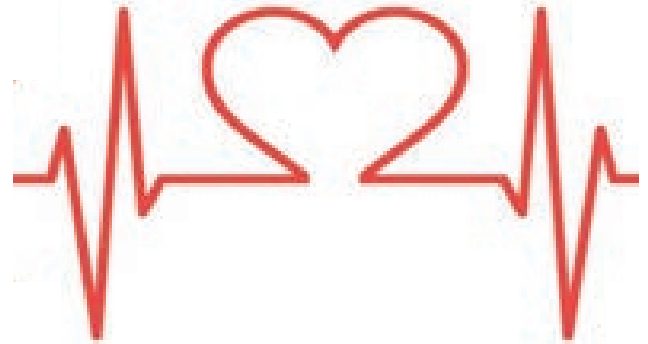


MANS QUE SALVEN VIDES: Com actuar en cas d'una aturada cardíaca

Malauradament als darrers anys hem sentit parlar sovint als mitjans de comunicació de persones conegudes, i en especial esportistes d'elit, que han patit una mort sobtada.

Parlem de mort sobtada quan una persona jove sana pateix de forma brusca i inesperada una aturada cardíaca, també anomenada aturada cardio-respiratòria (ACR). Aquesta continua essent avui en dia una de les principals causes de mort al nostre medi, i per tant, un problema de salut pública important. En el món industrialitzat afecta entre 30 i 55 persones per 100.000 habitants i any, amb una supervivència que en el millor dels casos no arriba al 8%. Segons el Consell Català de Ressuscitació (CCR), Catalunya registra cada dia 5 casos de persones que pateixen mort sobtada o parada cardíaca, un 70% dels quals es produeix fora de l'hospital, en l'entorn familiar, d'oci o laboral.

Existeixen nombroses causes d'aturada cardíaca, però en la majoria de casos es produeix per una alteració del ritme cardíac que fa que el cor no pugui contraure's de forma organitzada i per tant no pugui bategar. Quan això succeeix la persona perd el coneixement i deixa de respirar. De no rebre assistència ràpidament, la possibilitat de sobreviure disminueix minut a minut, i en cas de recuperació, com més temps ha passat més greus i invalidants són les seqüeles. D'aquí la importància que tots sapiguem com actuar en aquests primers moments, ja que el sol fet d'iniciar una sèrie d'accions encadenades i que formen part de l'anomenada "**Cadena de supervivència**" pot incrementar entre 2 i 3 vegades la supervivència d'aquests pacients.



Malgrat ser molt senzilles, aquestes maniobres es realitzen sols en 1 de cada 5 persones que pateixen una aturada fora de l'hospital. D'aquí que nombroses institucions i societats mèdiques nacionals i internacionals hagin recomanat i engegat programes dirigits a la població general i també a les escoles amb l'objectiu de què tothom pugui proporcionar el suport mínim i necessari a la persona que ha patit una ACR fins a l'arribada de personal especialitzat.

En aquesta mateixa línia i per tal de reduir la mortalitat per aturada cardíaca Dipsalut, a través del Programa "**Girona, territori cardioprotegit**", ha implantat una xarxa de desfibril·ladors automàtics (DEA) d'ús públic a llocs estratègics de tots els municipis gironins.

Així doncs, si mai ens trobem davant d'una aturada cardíaca cal posar en marxa el més ràpid possible i de forma ordenada les accions indicades a les diferents anelles de la *Cadena de supervivència*.

En primer lloc, i abans d'acostar-nos a la víctima, sempre ens assegurarem que **l'entorn és segur** i que no correm cap risc. Si hi ha risc alertarem als serveis d'emergències i **no** ens hi acostarem fins que el perill hagi desaparegut.

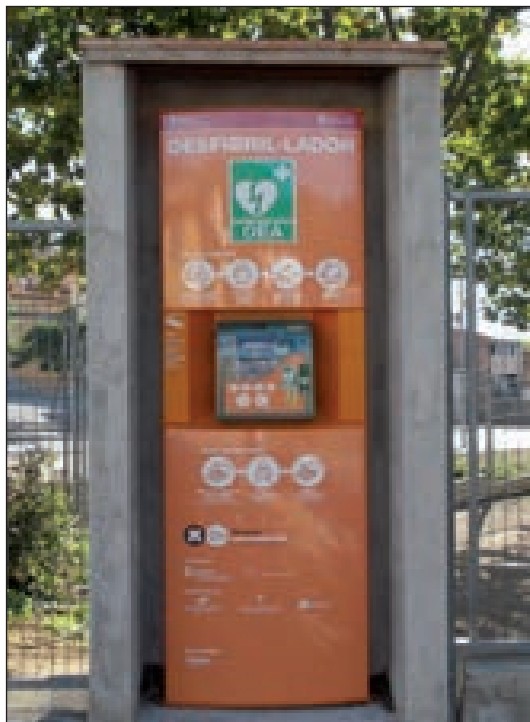


Cadena de supervivència
(Font: Guies 2015 European
Resuscitation Council)

Un xic de tot

Un cop al costat de la víctima comprovarem si està conscient sacsejant-la suaumen per les espatlles mentre li preguntem com està. Si no ens contesta, i per tant està inconscient, mirarem si respira amb normalitat. **Si la víctima no respon i no respira amb normalitat** entendrem que es troba **en aturada cardíaca** i que requereix reanimació cardiopulmonar.

Un cop reconeguda l'aturada **trucarem al telèfon d'emergències: 112** per informar de la situació i demanar ajut i **correrem a buscar el DEA més proper** o demanarem a algú que ens el porti.



DEA Escola Palau-saverdera (fotos de l'autora)

Immediatament començarem a fer **compressions toràciques** col·locant les nostres mans entrecreudades al centre del pit de la víctima. Farem compressions cap avall, amb els braços ben estirats i perpendiculars al cos

de la víctima. Cal fer-ho de forma rítmica i ininterrompuda fins que el pacient es recuperi o arribi l'assistència. Sols interrompem breument les compressions per col·locar el desfibril·lador o quan aquest ens digui que no toquem al pacient.

Tan aviat com ens portin el **DEA** el posarem en marxa obrint la tapa i seguirem les instruccions verbals que ens vagi donant l'aparell. Ens dirà com col·locar els pegats al pit del pacient i si en algun moment cal una descàrrega elèctrica perquè el cor recuperi el ritme, ens avisarà i ho farà de forma automàtica. No hem de

tenir por d'utilitzar-ho. **És un aparell segur que no pot provocar cap dany i que salva vides.**

La darrera anella de la cadena fa referència a les **tècniques de suport vital avançat** que realitzen els equips d'emergències. Aquestes tècniques són molt importants però poc útils si abans no s'han realitzat les maniobres de suport vital bàsic essencials per mantenir al pacient amb vida, augmentant així la supervivència i disminuint el risc de seqüeles. **Contribuir a augmentar la super-**

vivència de les persones en aturada cardíaca està en mans de tots!

Carme Rius i Bricoller

**Cooperativa Agrícola
Palau Saverdera SCCL**



Ctra. Roses a Vilajuïga, s/n.
17495 PALAU SAVERDERA (Girona)
Telèfon 972 53 02 04

PRINTEC

Projectes Informàtica i Noves Tecnologies S.L.

Ctra. C-260 Km. 29'5 17487 EMPURIABRANA (GIRONA)
Tel. (972) 15 19 39 Apt. De correus n° 7
Fax. (972) 15 02 77 email: printec@printecoll.com

L'ENERGIA SOLAR

*No tinguis por del sol, que fatalment
ha de morir, i ans de morir protesta.
Veuràs com de batalla fa requesta.
Com es dilata i com es va encenent.
Torna el núvol rosat i sangonent
i esbarria la púrpura en tempesta;
pinta les aigües com per dur-hi festa
i, més ferit, esclata més valent.
No et faci por! Veuràs com de seguida
s'acaba tot. Veuràs que salta i crida
i, encarcarat-se, com un rei covard,
la seva glòria de vermells esbomba
i, després, cau vençut dins de la tomba
indiferent i llisa de la mar.*

Josep M. de Sagarra
(Àncores i estrelles)

Del conjunt d'energies renovables, l'energia solar tèrmica representa un recurs energètic important, ja que la radiació solar disponible a Catalunya és una de les més elevades d'Europa. Aquesta energia aprofita directament la radiació del Sol per a escalfar un fluid que acostuma a ser aigua o aire.

La principal font d'energia del planeta és el Sol, que a més és inesgotable, es pot concentrar, és gratuïta i no contamina. Amb la tecnologia es pot usar l'energia solar per mitjà de dos procediments: l'aprofitament tèrmic, que consisteix a absorbir l'energia solar i transformar-la en calor, i la conversió fotovoltaica, és a dir, la transformació directa en energia elèctrica. Avantatges: és neta i no contamina; la durada d'una instal·lació solar és molt llarga, per bé que no il·limitada.

Un xic de tot

Històricament, arreu del món el Sol ha estat una de les fonts d'energia principals utilitzada pels homes per produir calor, sigui d'una manera directa, indirecta, natural o artificial. Aquesta és l'anomenada energia solar tèrmica. La producció d'aigua calenta sanitària (A.C.S.) és l'aplicació més rendible de l'energia solar, perquè la instal·lació està en servei durant tot l'any (al contrari del que passa amb la calefacció). Normalment, les instal·lacions no es dimensionen per resoldre el 100% de les necessitats d'aigua calenta, ja que la superfície exigida a l'hivern, quan hi ha menys radiació, donaria lloc a la construcció de grans instal·lacions difícilment amortitzables. El més comú és combinar la instal·lació solar amb un sistema d'escalfament convencional (de gas, elèctric, etc.). Així, el dispositiu solar només resol una part del consum d'energia per a producció d'aigua calenta sanitària (el que s'anomena fracció solar).

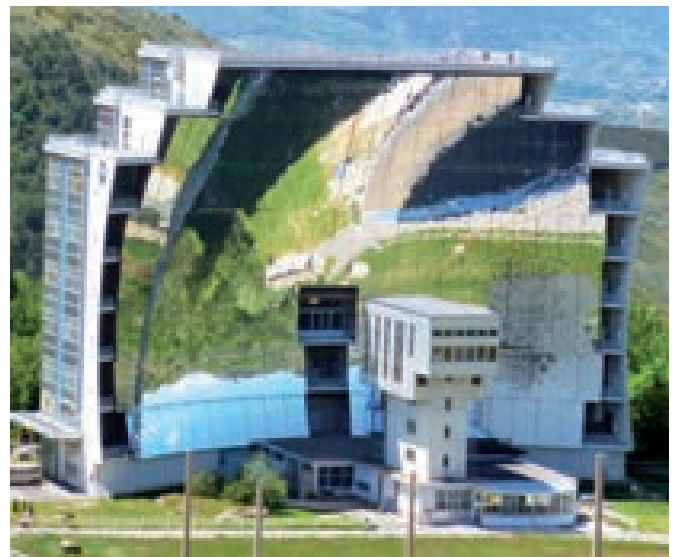
La calefacció d'un local es pot fer mitjançant la introducció d'aire calent al seu interior o bé mitjançant elements calefactors per dins dels quals circula aigua calenta. L'aprofitament de la radiació solar per a calefacció de locals presenta la mateixa divisió: s'hi poden fer servir captadors d'aire o captadors d'aigua. En aquest darrer cas, no és adequat utilitzar radiadors convencionals, ja que necessiten aigua a 80-90 °C, mentre que els captadors solars plans treballen amb un rendiment acceptable donant aigua a 50 °C. El consum d'energies convencionals per a l'escalfament de piscines és permès per llei només quan estiguin situades en locals tancats. Per a piscines a l'aire lliure, l'energia solar tèrmica és l'opció més adequada. Es poden emprar sistemes de circuit tancat (quan es combina amb generació d'aigua calenta sanitària o calefacció, amb captadors solars plans) o de circuit obert (per a usos només en època estival es poden fer servir captadors de cautxú o plàstic, més econòmics que els plans).

Els col·lectors d'energia solar tèrmica es classifiquen com a col·lectors de baixa, mitja i alta temperatura depenent de la seva forma de treballar. Els col·lectors solars de baixa temperatura proveeixen calor útil a temperatures menors de 65 °C, els col·lectors solars de temperatura mitjana són els dispositius que concentren la radiació solar per lliurar calor útil a major temperatura, usualment entre els 100 i 300 °C; els col·lectors d'alta temperatura treballen a temperatures superiors als 500 °C. S'usen per a la generació d'energia elèctrica.

La instal·lació d'energia solar tèrmica resulta econòmicament més avantatjosa econòmicament, ja que tota l'energia que obtinguem del Sol amb els captadors solars tèrmics, serà energia que ens estalviarem de produir (cremant combustible en una caldera) o de consumir (de la xarxa elèctrica de distribució). Una instal·lació d'energia solar tèrmica és rendible al llarg dels anys, ja

que l'estalvi energètic que produeix es materialitza en estalvi econòmic, el qual permet amortitzar el cost de la instal·lació. Aquesta amortització pot oscil·lar entre els 5 i 10 anys segons la mida de la instal·lació, dels ajuts obtinguts a fons perdut, del lloc on s'instal·li (més o menys radiació solar) i de les necessitats majors o menors de l'usuari.

En el cas de col·locar aquestes instal·lacions solars tèrmiques en habitatges de nova construcció o rehabilitació, l'amortització es pot considerar instantània, ja que l'increment que representa en el preu total de l'habitatge és molt petit; l'import que es paga per aquest major cost en un préstec hipotecari cada any és inferior a l'import en euros que suposa la menor despesa de gas o gasoil.



El forn solar d'Odelló és un forn que opera amb energia solar. La seva potència és d'un megawatt. Juntament amb el forn solar de Taixkent (Uzbekistan), és un dels més grans del món.

El laboratori deu la seva fama mundial als èxits científics únics en els estudis de camp per mitjà del sol dels fenòmens a alta temperatura i el comportament dels materials en condicions extremes.

Símbol mundial de l'energia solar als Països Catalans, el gran forn solar d'Odelló es troba al municipi de Font-romeu, Odelló i Vià de la Cerdanya, al nord dels Països Catalans. L'emplaçament d'Odelló va ser triat per:

La durada i la qualitat de la llum en llum directa del sol.

La puresa de la seva atmosfera.

Obté ràpidament temperatures entre 3.000 °C i 3.200 °C.

Està a prop del forn solar de Montlluís i la planta solar THEMIS de Targasona.

L'ENERGIA SOLAR FOTOVOLTAICA

Més recentment, a partir dels programes espacials dels anys cinquanta, s'ha desenvolupat una altra tecnologia d'aprofitament solar, l'energia solar fotovoltaica, que transforma la radiació solar en electricitat.

L'efecte fotovoltaic es va reconèixer per primera vegada el 1839 pel físic francès Becquerel. Tanmateix, no va ser fins a l'any 1883 que va ser construïda la primera cèl·lula solar per Charles Fritts amb una eficiència d'un 1%. Durant la primera meitat del segle XX diverses van ser les millores per augmentar la seva eficiència. El 1946, Russel Ohl va patentar la moderna unió entre els materials semiconductors que actualment s'utilitza. Però l'avanç tecnològic més important va arribar l'any 1954 quan els Laboratoris Bell, experimentant amb els semiconductors, van desenvolupar la primera cèl·lula fotovoltaica de silici, amb un rendiment del 4,5%. Actualment, la taxa millor de conversió de la llum solar en els nous productes comercials aconsegueix una eficiència del mòdul solar del voltant del 21,5%.

Científics de Spectrolab, una filial de Boeing, han informat del desenvolupament de cèl·lules solars multi-unió amb una eficiència de més del 40%, un nou rècord mundial de cèl·lules solars fotovoltaïques. Els científics de Spectrolab també predeuen que les cèl·lules solars de concentració podrien arribar a eficiències de més del 45% o fins i tot 50% en el futur, amb eficiències teòriques del voltant del 58% en les cèl·lules amb més de tres unions. La conversió fotovoltaica es basa en l'efecte fotoelèctric, és a dir, la transformació directa de l'energia lumínica provinent del Sol en energia elèctrica. Per aconseguir aquesta conversió calen uns dispositius anomenats cèl·lules solars.

La cèl·lula solar és un semiconductor on artificialment s'ha creat un camp elèctric permanent, amb la qual cosa quan s'exposa la cèl·lula solar a la llum del Sol, es produeix la circulació d'electrons i l'aparició de corrent elèctric entre les dues cares de la cèl·lula.

Entre els anys 2001 i 2014 s'ha produït un increment exponencial de la producció d'energia fotovoltaica, doblant-se aproximadament cada dos anys. La potència total instal·lada al món (amb connexió a la xarxa elèctrica) arribava a 7,6 GW el 2007, 16 GW el 2008, 23 GW el 2009, 40 GW el 2010, 70 GW el 2011 i 100 GW el 2012. A finals de 2013, s'havien instal·lat a tot el món

quasi 140 GW de potència fotovoltaica. A Catalunya, el Parc solar Ramon Escriche a Flix és un dels més grans del món amb 40 ha utilitzant la tecnologia de cèl·lules fotovoltaïques de triple unió.

La radiació solar que arriba a la superfície terrestre és de 122 PW de potència; quasi 10.000 vegades el consum total d'energia elèctrica a la terra durant l'any 2005. Aquesta abundància energètica fa preveure que en un futur esdevindrà la font principal d'energia primària utilitzada per la humanitat. A més a més la generació d'electricitat fotovoltaica és l'energia renovable amb una major densitat d'energia, amb una mitjana de 170 W/m².

Les instal·lacions fotovoltaïques poden arribar a tenir una vida útil de fins a 100 anys. A més, un cop realitzada la instal·lació tenen uns costos operatius i de manteniment molt baixos comparats amb altres tecnologies de generació d'electricitat.



Planta solar de Leberose, la segona més gran del món amb més de 162 ha, situada al sud-oest de Berlín

L'energia solar que durant el 2016 s'ha abaratit en més d'un 60%, ja és més barata que qualsevol de les energies produïdes pel carbó, el petroli o el gas. L'energia solar no subvencionada està retirant del mercat el carbó i el gas natural, i els nous projectes solars són menys costosos que els eòlics.

Espanya és el país amb més hores de sol de la Unió Europea (unes 1.880 a l'any), però l'energia solar fotovoltaica suposa només un escàs 5% de la producció de l'energia, molt per sota d'altres energies renovables com l'eòlica. Un dels grans avantatges de l'energia solar és que és una energia que no està concentrada i és relativament simple, per la qual cosa qualsevol pot accedir a ella. Això fa que en pocs anys veurem una gran transformació a les nostres ciutats i als nostres pobles. La forma de consumir i produir energia serà completament diferent de l'actual. El ciutadà, l'empresa i el consumidor estaran al centre de la decisió de la política energètica.

Extret de: Instituto de Investigación en Energías no Convencionales

icaen.gencat.cat

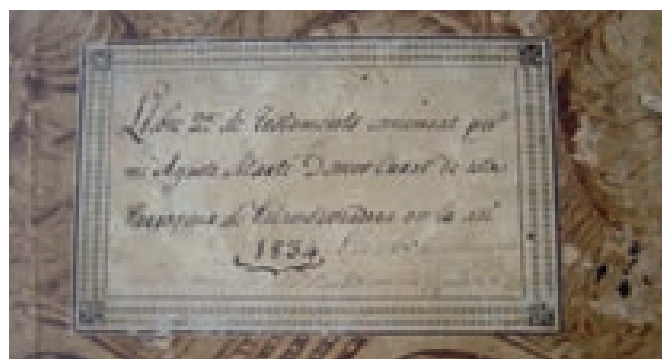
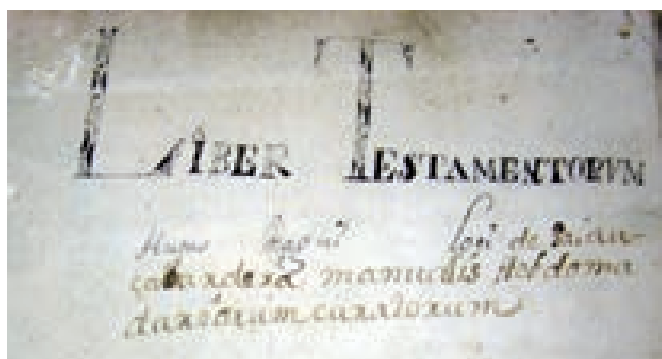




100 ANYS DE TESTAMENTS a la rectoria de Palau (1743-1846)

Els dos llibres de testaments de Palau més antics que s'han conservat són:

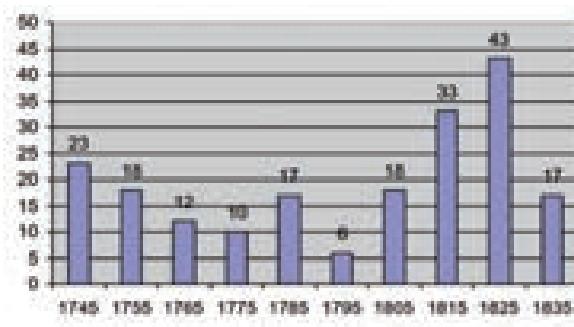
Testaments 1, que comença el 28-07-1743 amb el testament de Jaume Espelt, i **Testaments 2**, que comença el 4-09-1834 amb el testament d'Antoni Cortada i acaba el 13-04-1846 amb el testament de Jerònima Borrat.



Llibres de testaments més antics de Palau

Entre 1743 i 1846 hem recollit 211 testaments fets a la parròquia de Palau-saverdera. La mitjana seria d'uns dos testaments cada any, però el nombre de testaments no és constant al llarg del temps: n'hi ha 43 que corresponen a la dècada 1825-34 i només 6 a la dècada 1795-1804.

Probablement aquestes diferències tenen relació amb el fet que la Guerra Gran (1793-95) i l'ocupació, uns anys després, pels exèrcits napoleònics (1808-14), van fer



estralls a l'Empordà: a Palau, com en altres llocs de la comarca, els francesos van cremar la major part dels registres parroquials de baptismes, òbits i matrimonis. Entre 1794 i 1800 no hi ha cap testament al llibre *Testaments 1*.

Al llibre *Matrimonis 1*, començat el 1809, el rector Martí Regencós diu que s'ha extraviat "lo antich llibre a causa de la guerra".

La guerra del francès no va afectar només els registres parroquials. Al llibre *Òbits 1*, trobem el registre de la mort, a mans dels francesos, d'Isidro Bartret el 6 de novembre de 1808¹.

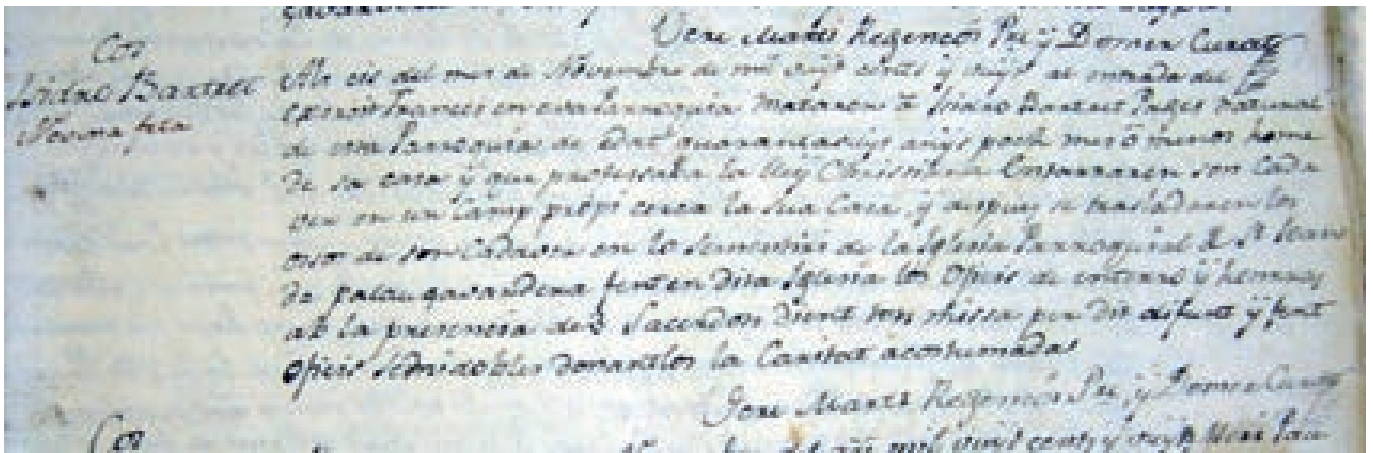
(i Imbert-Hymonench), Mercader, Olivet, Ribera, Santaló, Sastre, Verneda (Barneda)

- 3 vegades: Bret, Causa, Cervera, Hortensi, Lagresa, Noguer, Oliva, Puignau, Romanyac

Edat

Dels 211 testaments, 149 corresponen a homes i 62 a dones.

Sabem l'edat de 104 dels 149 homes: la mitjana és de 55 anys al moment de fer testament.



Registre de defunció d'Isidro Bartret

Cognoms

Si tenim en compte el cognom del testador/a i el del seu/ seva cònjuge, els cognoms més freqüents són:

cognoms	testador	cònjuge	total
Serra	9	8	17
Torró / Turró	13	1	14
Roig	7	4	11
Massot	5	5	10
Reig	5	5	10
Buscató	4	5	9
Castanyer	6	3	9
Oriol	7	2	9
Pagés	5	4	9
Macau	5	3	8

- Trobem 7 vegades els cognoms Cassanyes, Espelt, Sala, Soler i Rutllant
 - 6 vegades: Berta, Casanoves, Caselles
 - 5 vegades: Forcat, Mallol, Perxers, Ferrer
 - 4 vegades: Canta, Cortada, Figueres, Gifre, Imbert

De les 62 dones que fan testament, consta l'edat de 46, amb una mitjana de 44 anys. N'hi ha 22 de menys de 40 anys (de les quals una té 13 anys i una altra, de 17, consta que és soltera). D'aquestes 46, doncs, n'hi ha 20 de casades que fan testament abans de 40 anys. Podem suposar que, en molts casos, és perquè estan en risc de morir de part.

Situació econòmica

Als testaments trobem indicadors de la situació econòmica de la família, com ara el nombre de capellans que han d'oficiar el funeral, les ofrenes i misses que s'encarreguen, o bé, tot sovint, notícia del dot que ha aportat la muller o del que es deixa a les filles.

En 101 testaments hem recollit el nombre de preveres que el testador demana per al seu funeral, i surt una mitjana de 3,56, amb un màxim de 10 (Joan Torró, 1749). En demanen 8 o 9 en sis testaments (famílies Mercader, Reig, Costa, Serra, Torró; testadors de la família Serra demanen, en un cas, "sis preveres i els de Palau" i, en

¹ "Als sis del mes de Novembre de mil vuit-cents i vuit, a l'entrada de l'exèrcit francès en esta Parròquia, mataren a Isidro Bartret, pagès, natural de esta Parròquia, d'edat quaranta-vuit anys poc més o menos, home de sa casa i que professava la llei cristiana. Enterraren son cadàver en un camp propi, cerca la sua casa, i después se trasladaren los ossos de son cadàver en lo cementiri..."

Un xic de tot

un altre cas, “els que acostuma la casa Serra”). En 9 testaments en demanen entre cinc i set. Hi ha 15 testaments que demanen 4 preveres, 49 testaments que en demanen 3 i 20 testadors que es conformen amb 2. Entre els que en demanen dos o tres, n’hi ha uns quants que hi afegeixen “i el mestre i l’ermità” (de Sant Onofre, és clar). Hi ha un testador que demana tres preveres i corregeix “o quatre, si la casa ho pot suportar”.

També hi ha 101 testaments on trobem informació del dot que ha rebut la testadora o l’esposa del testador i/o el que es deixa a les filles.

El dot més alt que trobem és el que fa Rafael Serra Masot el 1837 a la seva filla Margarida: 1.000 lliures. Trobem 7 dots d’entre 400 i 500 lliures a les famílies Castanyer, Prats, Imbert-Hymonench, Serra, Sastre, Lagresa i Causa. Hi ha 19 dots d’entre 200 i 400 lliures, 27 d’entre 100 i 200, 16 d’entre 50 i 100 i, finalment, 31 dots de menys de 50 lliures.

Vídues i usufructuàries

Si la dona va a casa del marit, legalment no en serà mai la mestressa, i, si el marit mor primer, pot fer-la usufructuària de per vida (“de son vivent”), o fins que l’hereter faci 25 anys o es casi, sota certes condicions: “mantenint mon nom i vivint casta i en hàbits viduals”.

Com que moren moltes dones de part, sovint la vídua és la segona esposa i l’hereu és fill del primer matrimoni. El testador sol prendre la precaució de deixar al testament que, si la vídua “no es pot avenir ab mon hereter”, aquest li ha de cedir una habitació de la casa, moblada i amb roba, i l’ha de proveir de gra, vi, oli, “tocino”, i una quantitat en metàl·lic.

Salvi Caselles (T1 12-12-1749) li retorna el dot i hi afegeix 30 lliures. Si no es pot avenir amb l’hereter, li han de donar cada any “cinc quarteres de gra (2 de blat i 3 de mestall), quatre botes de vi claret, mig mallal d’oli, mig cortà de sal, dos cortans de mongets, un cortà de faves, unes sabates i mitges cada any, una camisa de

bri de cànem, una caputxa de baieta i, de dos en dos anys, un vestit (faldilles i gipó d’estamenya contrafeta)”.

Miquel Serra (T1 29-10-1760) disposa que si la vídua “no pogués viure ab mon hereter”, li deixa “per tot son vivent, el quarto que jo dormo, ab sa camilla, màrfega, matalàs, dos llençols, dos coixins i dues coixineres i una flassada, tot bo i rebedor; sis quarteres de blat (4 de blat i 2 de mestall), sis bóoes de vi claret, un mallal d’oli, un quartà de sal, vint lliures de cansalada i deu lliures barcelonines (tot esto, cada any), i que pugua fer foc i aparellar de menjar en la cuina de ma casa”.

Mateu Massot (T1 26-10-1763) disposa que “sia mantinguda ab lo mateix esplendor i rumbo que quan vivíem junts, treballant a favor de la casa; si mon fill Joan no cuidàs com deu, los manumissors cuidaran de fer-li dar tot quant necessitarà per son viure”.

Problemes amb els hereus

Rafael Mercader (6-11-1776) diu que el fill gran, Pere, “no és capaç per regir i governar mos béns i família per haver-li sobrevingut fluixedat d’enteniment i no té ple ús de raó”. Als capítols del primer matrimoni el va fer hereu, “però veient lo que passa, lo privo de regir ma família i mos béns”.

Francesc Causa Bolassell² (15-04-1826) deshereta un net: “l’atenent, per últim, que Nicolau Causa, mon net, per ses indignitats i violències s’ha fet acreedor a que lo testador, son avi, lo desheretés per los crímens comesos a la sua casa, portant-se’n de la casa de son avi molts fruits i efectes en gran quantitat, com de part constarà per la declaració (..) en mèrits de justícia, (..) executat per Joan Serra Pagès, Batlle que era en aquella època... (..) i que per raó d’esta i de moltes altres causes d’indignitat, de desobediència i tràurer un ganivet en amenaçar de dar coltellades al testador, i altres que

² Aquest testament es conserva a l’Arxiu Històric Comarcal de Figueres

Josep Casanovas Espelt
OBRES I REFORMES

c/ de l’escola, 1
17495 Palau Saverdera
Tel. (+34) 972 55 26 19
Mòbil 678 35 72 83
da_jo_ju@hotmail.com

SERVEIS JARDÍ-VERDE R.A

Serveis de Jardineria
Manteniments
Neteges de jardins
Regi Automàtica
Podes

c/ Palau, 2
Tel./Fax 972 150 104
Mòbil 610 225 289

e-mail: verdere@jocosa.es
17495 Palau Saverdera
(Girona)

val més callar que publicar per la decència i prudència i sufocar tals criminalitats (...) lo testador deshereta a dit Nicolau fins a privar-li la legitima per fill indigne”.

Roba i joies

Són un bé molt preuat i, al testament de les dones, especialment, les més joves, es detalla a qui deixen la seva roba (si no és que s'ha de subhastar “al més dient” per pagar l'enterrament i els funerals).

Caterina Torroella, muller del mestre de cases Joan Cassanyes (T1 20-01-1750) deixa:

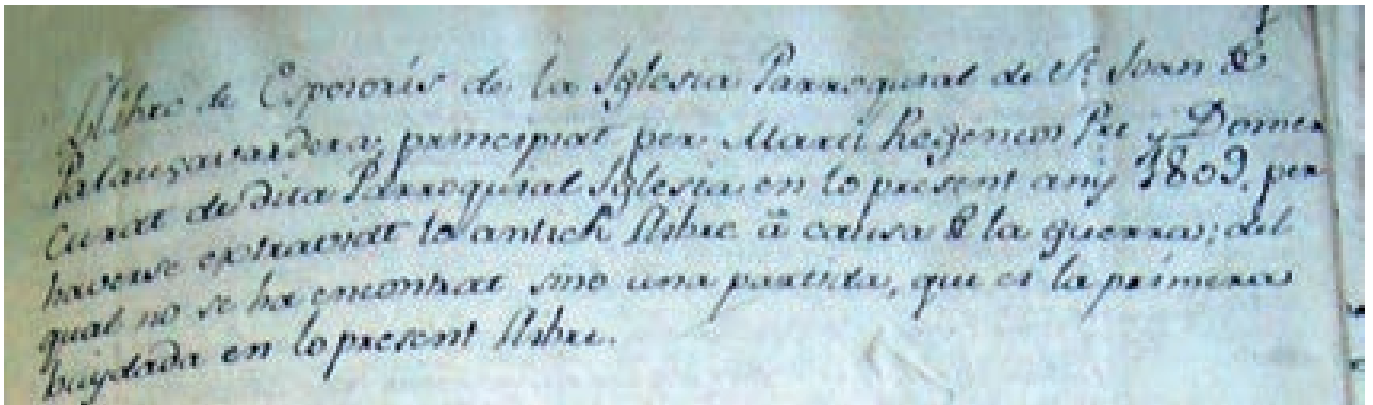
A Maria Torroella, cunyada, “les faldilles d'estamenya negrilla (les quals jo m'enduguí quan morí la mia mare, de casa sua) i quatre camises (que ella se les trija)”.

A Rosa, filla, “les faldilles de cadirs musques, un gipó musco, una caputxa d'escot blanc, una caputxa d'escot negre, un davantal de blauets, la mantellina de cordellat i demés roba usada de mon portar”.

I finalment, “se me sien venudes (en encant públic) les faldilles d'estamenya bona i unes de cadirs de color de canyella i el gipó de xamallot de llana, un gipó d'estamenya negrilla, un davantal negre de sargil, dos mocadors de combrasina”.

Magdalena Soler, vídua de Miquel Oriol (T1 17-11-1755) deixa a la seva neta Margarida “un anell d'or usat, de pedra violada, que és en ma casa, per quan la casin”.

Rosa Padrosa, de 22 anys, (T1, 3-04-1776) deixa “a la mia mare los vestits de ma persona, les joies (dos anells: un de plata i altre d'or ab nou pedres; los botons de plata ab pedres) i la caixa”.



Inici del llibre de matrimonis

Josep Comas i Causa
Adelina Herrera i Corcoll



Un xic de tot

TORRE XORIGUER

Paisatges Vius és una entitat dedicada a la conservació de la natura. Dins els seus objectius mediambientals destaca el projecte Naumanni 100 que vol crear una xarxa de colònies de cria del xoriguer petit a l'Alt Empordà. El xoriguer petit és un petit rapinyaire que s'alimenta d'insectes i petits vertebrats, en perill d'extinció a tot el món a causa de l'ús de pesticides i la pèrdua d'hàbitats, en concret per una disminució de la qualitat dels ambients agrícoles de secà. És una espècie que cria en colònies situades en edificacions i és migrador, passant l'hivern a l'Àfrica subsahariana. És filopàtric, és a dir, que torna a l'hàbitat on creu que ha nascut. Cria entre els mesos de març a juliol.

Després de l'adequació d'una torre als Aiguamolls de l'Empordà el 2013 i la construcció d'una torre a les faldes de l'Albera el 2015 (finca Hortús, Garriguella), el 2017 es va decidir construir-ne una a mig camí de les dues anteriors, a prop dels masos de Vilaüt, al Puig de Llorí de Palau-saverdera. Puig de Llorí és una parcel·la de poc més de mitja hectàrea, enlairada i situada estratègicament per a la conservació del xoriguer petit. Un lloc adequat per instal·lar una torre de guaita i nidificació, perquè pugui reproduir-s'hi de forma segura.



Xoriguer

Aquesta finca municipal està ocupada per camps abandonats i, antigament, estava destinada a l'abocament d'escombraries. Malgrat la clausura de l'abocador, encara és utilitzat puntualment per a l'abocament il·legal de restes d'obra i jardineria. Des de l'any 2017, a l'entorn de Puig de Llorí / Vilaüt hi nidifiquen entre dues i cinc parelles i és el punt central de la població de xoriguer petit a l'Alt Empordà, que està repartida en diferents colònies a les faldes de l'Albera, el Cap de Creus i els Aiguamolls de l'Empordà. Per tant, la finca és estratègica per a l'espècie des del punt de vista de connectivitat i de distribució de les colònies. Al mateix temps es troba al costat del camí GR-92 que travessa el nostre municipi i consta d'una zona inundable efímera que es vol recuperar com a zona humida permanent.



Puig Llorí

El juny de 2007 es va signar un conveni amb l'Ajuntament de Palau-saverdera, que cedia la gestió de la finca del Puig de Llorí per instal·lar una torre de nidificació per al xoriguer petit, per un període de 20 anys, en forma de Dret Real d'Aprofitament Parcial, que pot ser inscrit al Registre de la Propietat. Com a regidor de mediambient vaig incidir perquè la torre fos un exemple de construcció sostenible i respectuosa amb el seu entorn. En comptes de fer una torre prevista com la ja existent al Mas Hortús, de Garriguella, es va encarregar a l'arquitecte tècnic Miquel Escobar, expert en bioconstrucció, el projecte fet sota les premises de les 4R (repensar, reduir, reciclar i reutilitzar) on res es perd, tot s'aprofita.

A diferència de la primera torre, construïda amb tècniques i materials convencionals, la torre del Puig de Llorí, de 3 per 4 metres, destaca per les següents característiques:

Els **fonaments**, fets aprofitant part dels munts de restes d'altres obres que s'acumulen a la parcel·la on es construirà (antigament era una escombrera il·legal). Es tracta d'un terreny inestable, reomplert per restes i runes de l'antic abocador i això va obligar a fer una llosa de formigó per a repartir bé la càrrega sobre el terreny. La runa del mateix abocador també va servir per a reomplir el fonament: es tracta d'un fonament ciclopi amb morter de calç hidràulica i les pedres usades no són pròpiament pedres, sinó els troços de formigó trencat, seleccionades al lloc mateix. Material de Km 0 literalment! Tot el fons de l'edificació també es va reomplir amb runa triada al mateix lloc, en aquest cas en sec. Encara menys consum de materials energívors: res de morter. La bancada, o sócol, es va fer també amb formigó ciclopi de calç hidràulica amb "pedres" de rebuig. En la bancada es van fer sortir varilles per a l'ancoratge de l'estructura de fusta.

L'**estructura principal**, de dues plantes amb forjat intermedi i coberta en voladís, serà de fusta d'abet, material com els altres utilitzats: biodegradable i reciclable. A les dues cares de cada paret, interior i exterior, s'hi van clavar canyes cada 12 cm. per ser utilitzades com a suport del material de reomplert dels murs, una massa de terra i palla.

Les **parets** són fetes íntegrament amb materials de la mateixa finca. El material de replè serà una barreja de terra, aigua i palla, col·locat entre un entramat de canya americana per tal que s'aguanti.

Primer es tamissa la terra i es barreja amb l'aigua per fer-ne la barbotina, és a dir, un fang molt líquid. Després es barreja la barbotina amb una palla tallada llarga per tal de poder lligar millor la massa a l'estructura de fusta. A la part superior de la torre es van habilitar 32 forats quadrats de 10x10 cm., construïts amb peces ceràmiques, que comunicaran amb les caixes nius interiors.

El **revestiment exterior** consta de dues capes, una interna amb un 80% de terra i un 20% de calç per tal que s'adhereixi a la paret, i una segona capa (la de fora) amb un 20% de terra i un 20% de calç per donar-li impermeabilitat i duresa. Una primera capa d'arrebossat d'argila molt grollera que fixa i protegeix el terra-palla, les canyes i l'estructura de fusta. La segona capa és un arrebossat més fi d'argila i calç que protegirà tots els murs de la intempèrie, ja que ha de ser resistent a l'erosió del vent i de la pluja. El revestiment exterior és prou a fi d'evitar l'ascensió dels depredadors pel mur i impedir-los d'arribar als nius de xoriguer petit.

El **teulat** és una coberta ventilada amb dues capes: una inferior de fusta i una superior amb teula estil àrab, com la major part de construccions tradicionals de la zona. Entremig de les dues cobertes hi ha una càmera d'uns 10-15 cm. Per facilitar la ventilació de l'edifici per sota la coberta, es van instal·lar quatre teules de ventilació al teulat.



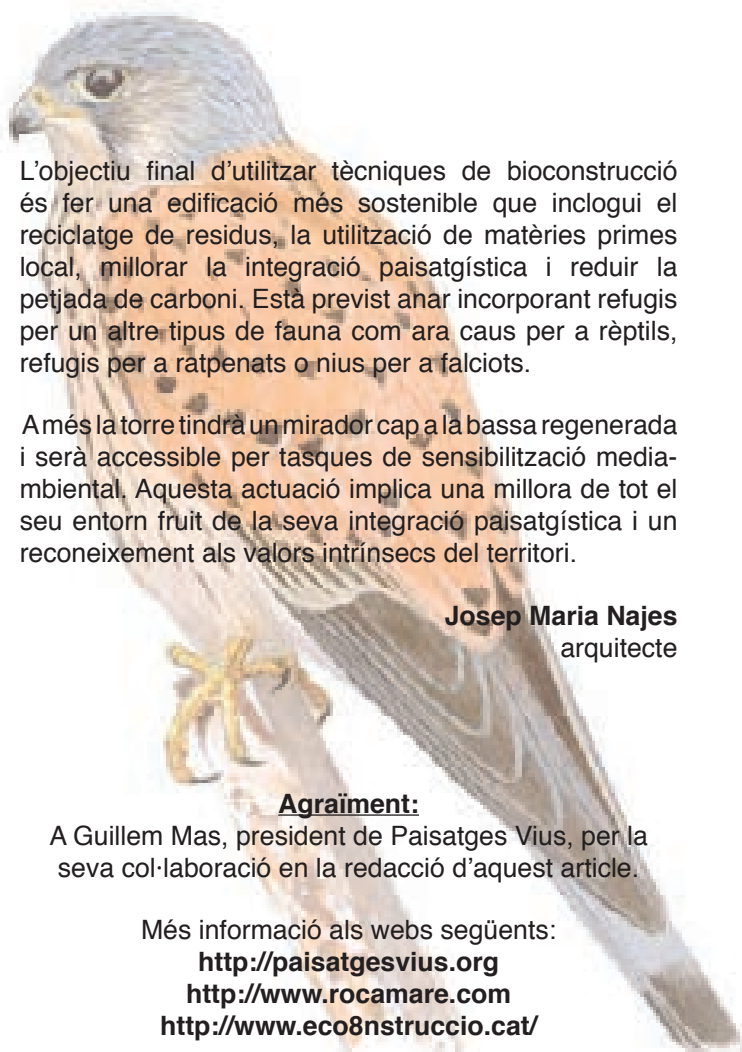
Estructura de la torre

Un xic de tot

L'interior de la torre és multifuncional, de manera que quan el xoriguer petit no la utilitzi, pugui tenir altres usos. Consta de dues plantes, que es comuniquen amb una escala fixa de fusta i una trapa. La planta superior està dirigida única i exclusivament a la cria del xoriguer petit, i per aquesta raó s'hi van col·locar 32 caixes de fusta per fer-hi els seus nius i poder-los revisar còmodament des de dins mateix. La planta baixa es destinarà a la observació de la natura i a l'educació ambiental. Per això es va dissenyar com a observatori d'ocells: una obertura llarga i estreta de 2x0,5 metres amb vidres espia i una bancada.

El cost de les obres ha estat similar al de la torre ja feta a Garriguella, amb l'únic afegit imprevist d'adequar els fonaments a un terreny dolent molt poc resistent. L'execució de l'obra va anar a càrrec d'Oriol Balliu de l'empresa Rocamare i ha estat possible gràcies al suport de l'Obra social La Caixa i al Departament de Territori i Sostenibilitat de la Generalitat de Catalunya.

Els seus grans avantatges són la regeneració d'un espai degradat per deixalles de construcció, una torre feta amb paràmetres de sostenibilitat utilitzant tècniques de bioconstrucció, reciclatge de residus existents, amb molt baixa petjada ecològica, mínim consum energètic per fabricar *in situ* els materials emprats, mínim transport de runes, i una aposta ferma per l'educació ambiental.



Josep Maria Najes
arquitecte

Agraïment:

A Guillem Mas, president de Paisatges Vius, per la seva col·laboració en la redacció d'aquest article.

Més informació als webs següents:

<http://paisatgesvius.org>

<http://www.rocamare.com>

<http://www.eco8nstruccio.cat/>



Torre Verdera

Garrigàs,

BALCÓ DE L'EMPORDÀ

Amb l'amic i col·lega José Luis Bartolomé un dia vam divagar sobre el fet que dos pobles de l'Alt Empordà, el seu i el meu, haguessin adoptat la mateixa divisa que subratlla una de les seves més importants gràcies: ésser miranda singular des d'on obtenir la més equilibrada i completa vista sobre la Plana, el mar i l'acotxament orogràfic que conformen la comarca de l'Alt Empordà. Palau-saverdera va encetar el sobrenom de "balcó de l'Empordà" fa poc; en canvi a Garrigàs el nom hi és oficialment des de l'any 1933. Palau-saverdera és un poble amb unes possibilitats de projecció pública molt superiors a les migrades de Garrigàs: cap a 1.500 habitants; més de mitja dotzena de restaurants; cooperativa d'oli, cereals i vi; un vi, com tot el de la denominació, cada vegada millor i més conegut; negocis turístics en hotels, apartaments, cases... i el Sun Village, il·legal i per això molt popular, que fa viure els mitjans amb l'ai al cor de si serà assolat o no. Garrigàs és molt més petit: un oasi de serenitat arrecerat al Terraprim; per això si cliques "balcó de l'Empordà" al google, les primeres vuit entrades corresponen a Palau-saverdera; la novena és de Garrigàs... i perquè jo en vaig fer un article a "El Punt-Avui".

Vam quedar amb en José Luis que em convidaria a fer un paper explicatiu de quan, com i per què Garrigàs, ja des de la Segona República Espanyola, va usar aquest emblema que havia sortit del títol d'una composició poètica feta per un advocat fill del poble. Comencem per aquest home.

Domènec Sors Ruat va néixer i morir a Garrigàs a casa seva, Can Ruat,

un bell casal avui magníficament restaurat, que era herència de la seva mare i avui és propietat de la carnisseria homònima i campiona de la botifarra de perol. El pare de l'advocat era metge i fill de Can Sors de Borrassà. Propietaris rurals —la mare més rica que el pare—, vivien de les rendes i van tenir cinc fills; Domènec, l'únic noi, va estudiar dret a Barcelona; tornat a l'Empordà, els primers anys va tenir el despatx i el domicili al carrer Magre de Figueres i, passada la Guerra, va tornar a viure al poble. Conservava el bufet que atenia els dijous, el dia de més afers; la resta de la setmana treballava de Garrigàs estant i feia portar i es feia portar la paperassa per algú que hi anés o en tornés, com ara la meva mare adolescent, que en aquells anys juvenils acudia, amb d'altres amigues i veïnes, a la capital en bicicleta per aprendre a cosir. Sors va néixer amb una atròfia a les cames que el va fer anar amb croses tota la vida; a Garrigàs va tenir un matrimoni al seu servei, l'Emília i en Joan, que el van atendre, el portaven a Figueres en tartana i després en un automòbil negre i historiat que va comprar, etc. Com que cap dels germans Sors va casar-se ni va tenir cap fill, quan l'advocat va morir, un testament gravat va acabar fent hereu de la propietat el bisbat, llevat d'una caseta a Figueres que, en agraïment, l'advocat va comprar per a l'Emília i la seva família. Sors havia donat alguna conferència, com ara el 1937 "Les lleis immutables", i va ser gran jugador d'escacs: era soci i membre de la junta de la Penya Royal ubicada en el cafè figuerenc homònim que acaba de tancar; posteriorment, quan vivia a Garrigàs, jugava els diumenges a la tarda amb el meu

pare. Amic de Francesc Lagresa, Florenci Nouviles, Narcís Sala..., l'any 1934 va ser nomenat Jutge Municipal de Figueres i el 1936 també Jutge de Primera Instància. Pel que fa a Garrigàs, Sors va influir poderosament en la política municipal durant la República: mai no va implicar-s'hi directament però en movia els fils des d'un segon pla. Va ser el darrer Ruat enterrat en un panteó familiar, l'únic que hi ha al cementiri, que avui fa d'ossera.

Domènec Sors abans de 1931 havia escrit un poema que duia el títol d'"El balcó de l'Empordà". La terrassa de la seva pairalia era i és un extraordinari *belvedere*, i fa de bon pressuposar que és en aquesta talaia que devia arribar-li la inspiració. I és que Garrigàs compta amb unes condicions úniques per veure la més gran part de l'Alt Empordà, descomptades, és clar, les talaies heroiques de Sant Salvador de Verdera i del Castell del Montgrí. I encara: aquests dos miradors, cada un està situat en un extrem, mentre que Garrigàs, si bé no és tan enlairat, ocupa una posició central en l'espai que li queda als peus tot voltant; és un mirador que queda a prop de pertot. Garrigàs està enfilat en un turó dels que conformen la primera línia del Terraprim; si a més el punt d'envistament escau de ser qualsevol terrassa elevada de les cases que donen a mar, l'eficàcia visual millora. Per concloure diria que el millor mirador del millor poble per observar la comarca és la torratxa de Cal Serrano, avui propietat del catalanòfil alemany professor de la universitat de Frankfurt Til Stegmann. Els 360 graus del compàs visual podem encetar-los pel segment menys vistós: els terraprim de Borrassà, Navata, Creixell, Pontós, Bàscara i Arenys d'Empordà. Seguint el rellotge, Santa Magdalena a sobre de la Salut de Terrades i la Mare de Déu del Mont, ambdós davant del teló de fons del superb Canigó... amb Figueres al davant. Seguim. L'Albera amb el Puig Neulós i les serres de Roda i de Verdera amb

Sant Salvador al capdamunt i Santa Elena a mig aire. Ja sobre mar, Roses i totes les cales fins a cap Norfeu; i la badia, que es tanca a Empúries, l'Escala i Montgó. Seguim. El bisbe mort amb l'anell del castell del Montgrí i conclouem el gir amb els remots Àngels de Girona. I amb tots els pobles que inclou la rotllana apuntada, que és la sardana que Verdagner va escriure quan va visitar la comarca per primer cop. Josep Pla si hagués estat a Garrigàs n'hauria lloat la vista en lloc –o a més a més– de destacar les del Castell de Sant Ferran i les Costes de Garriguella.



Tornant a Domènec Sors, haig de dir que fins que no vaig fer el llibre *Garrigàs* de la col·lecció Quaderns de la Diputació, no havia trobat enlloc el text del poema esmentat; però durant la confecció del volum, en Jordi Casademont, net del matrimoni que va ocupar-se del Sors tardoral, a més de facilitar-me fotos del personatge, va deixar-me copiar la lletra del poema, imprès en un programa festiu del qual ell en conserva un exemplar. No és pas cap meravella de la lírica, i diu així:

EL BALCÓ DE L'EMPORDÀ

*Recolzat damunt la plana
a l'ampit de l'Empordà,
als acords de la sardana
Garrigàs flueix enllà.
Oidà.*

*Bella alfombra al peu li broda
la verdor de fèrtil pla,
i muntanyes fan la roda
de bracet amb mar llunyà.*

*Oidà, oidà,
el balcó de l'Empordà.*

*De colors i llum en aurèola,
és immens verger la vall florida;
hàlit de perfum amunt s'envola,
i tot riu i canta un cant de vida.
Oidà.*

*Ben sadoll l'esguard de meravelles,
plens els pits de sanes alenades,
somriuen més gràcils les donzelles
i és més dolç l'encís de les mirades.*

*I a l'esclat joiós de la frisança
que de cor a cor glateix estesa,
més aïrosa apar ací la dansa
i estrenyem les mans amb més vivesa.*

*Oidà, oidà, oidà, oidà.
Niu d'amor, ensomni i delectança
el joliu balcó de l'Empordà.*



Van arribar la República i la Generalitat, i el 1933 a Garrigàs va ser constituïda l'associació cívica que va ser batejada com el poema del seu il·lustre veí. El nom sencer era Societat Recreativa Popular El balcó de l'Empordà i va emprendre moltes activitats culturals. La secció dramàtica de l'entitat va representar a Peralada la peça en tres actes *Maleïda la Guerra* presentada com un esdeveniment pacifista, i també va oferir la funció del drama en quatre actes de marcada significació laica, *La mort civil*. A Garrigàs mateix el president de la societat, Josep Quintana; el president del centre polític Joventut Republicana Socialista, Rossend Isern, i el membre del comitè organitzador, Lluís Saurí van presentar dos oradors: Francesc Gres, que va dissertar sobre *El dret a la vida*, i Enric Escassi, estudiant de quart curs de medicina, que va parlar de *La influència de la història en l'evolució social*; sembla que l'alcalde, de la Lliga, havia intentat suspendre l'acte. El balcó de l'Empordà també va fer una funció de teatre al poble el 1934 (inici del Bienni Negre) en benefici dels familiars "de los detenidos en el pasado movimiento revolucionario" reclosos a la presó i al castell de Figueres.

Va arribar la Guerra Civil i tot se'n va anar avall. Però a partir de 1948 la composició que il·lustra metafòricament el poble va fer-se coneguda perquè Ramon Rossell, músic i amic de Sors, va compondre'n una sardana amb el nom i la lletra del poema; era quan, ai las, les sardanes, a vegades per falta de cobla, encara es cantaven i aquest costum la va més o menys popularitzar.

Arribada la Restauració Borbònica de 1975, les coses van tornar a moure's. Quan a Garrigàs va poder erigir-s'hi un local social, algú devia recordar la societat extinta pel franquisme i va proposar-ne la recuperació del nom i l'essència per a l'entitat; quant al poble, els veïns ja

l'anomenaven d'aquesta manera. És així que el 1985 renaixia El balcó de l'Empordà com a associació per a la cultura i el lleure, i espai d'activitats socials. Posteriorment el centre va ser ampliat fins a arribar a tenir les dimensions actuals que han permès aixoplugar la majoria de les activitats que s'han fet al poble, així com diverses celebracions organitzades per particulars i associacions foranes. Destaquen les populars mitja dotzena de sessions del joc de la quina que se celebren cada Nadal. També va ser rellevant la trobada, organitzada el 2002, de persones nascudes a Garrigàs i que viuen en altres llocs; aquesta convocatòria va reunir més de mig centenar de vinguts de fora, que van

compartir els sentiments i els actes que van celebrar-se per a l'ocasió: ofici solemne, sardanes, dinar de germanor i ball al centre cívic El balcó de l'Empordà. Algú havia vingut fins i tot de l'Amèrica del Sud. Altrament el centre també ha estat l'espai d'acollida de commemoracions esportives de clubs de Figueres com ara, el 2002, un dinar de germanor del Club Vòlei, o la festa de final de temporada de la Penya Unionista. En el mateix solar d'El balcó de l'Empordà s'hi alça la torre d'aigua de proveïment del poble; hi ha la pista poliesportiva i el dispensari; i, des del 2008 que van ser inaugurats, la piscina i els vestidors.

Joan Ferrerós - Filòleg i escriptor



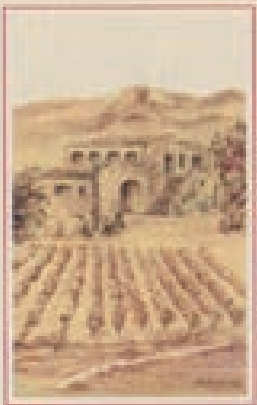
1-C, 2-F, 3-C, 4-C, 5-C, 6-F, 7-F, 8-F, 9-C, 10-C
COSTUMS CULINARIS D'ABANTES:

O	B	R	A	P	A	S	I	R	B
A	M	I	L	D	I	U	V	F	H
T	A	P	A	P	R	D	F	M	M
S	L	O	N	A	P	C	R	N	I
U	L	L	A	M	E	S	E	O	T
B	O	T	A	P	C	B	M	Z	O
E	L	L	I	O	R	I	Y	X	G
A	A	R	E	L	A	N	R	O	C

RAIMS DE LETRES:
PALAU LITERARI: c)

SOLUCIONS ALS ENTRENAMENTS:

EL CELLER MAS ROMEU




MAS ROMEU
DO. EMPORDÀ

A Palau la vinya malauradament ja no virola com en dècades pretèrites. L'únic celler actiu, i que figura en la ruta DO Empordà, és curiosament el d'una masia d'arquitectura remota en el temps però que ha sabut revifar les arts vinícoles en aquesta època de davallada verderenca. El Mas Romeu — o ca l'Albert— data del segle XIV, tot i que per certa documentació notarial l'edifici podria recular al segle XIII. El treball i collita del fruit d'oliveres (algunes tenen més de cinc cents anys) i de vinyes ha anat associat a aquest cognom en bona part de la seva història. Ara ja són set les generacions ininterrompudes del llinatge Serra les que han deixat petja en la cronologia de la pagesia del poble, 21 són les generacions contrastades de palauencs que van habitar el mas.

El propietari i hereu actual, Albert Serra Casellas, ens explica que va ser el seu pare, Albert Serra Caussa (1908-1996) —que havia estat alcalde del poble, com també ho havia estat l'avi Albert Serra Xatart (1876-1945)—, qui va decidir arrencar les vinyes fa cinquanta anys. Després de passar més de mitja vida a França, va decidir replantar les finques vitícoles («Les oliveres ja es mantenien totes soles»), a principis de segle. Era una actuació sentimental, una crida del *terroir*, en què va posar també molta passió la Clo, la seva esposa. L'any 2000 van començar per aprofitar l'adob animal d'un quart d'hectàrea del terreny del mateix mas per plantar la varietat de cep blanc chardonnay. Després vindrien els conreus a les finques Antima (carretera fonda direcció als aiguamolls) i Puig de Guàrdies (un turó entre Palau i Roses amb topònim recuperat recentment), uns terrenys sorrencs i de llicorelles que apleguen tres hectàrees amb policromia de ceps: cabernet sauvignon, chardonnay, garnatxa negra, merlot, monestrell, sirà... L'esforç de retrobada amb les arrels i la saba de les vinyes velles s'observa en el conreu del monestrell, un raïm negre típicament empordanès i del qual només es treballen avui dia unes set hectàrees en tot l'Empordà, segons ens comenta en Delfí Sanahuja, el reconegut enòleg del Castell de Peralada, que també porta la direcció tècnica del Mas Romeu.

La vinya i el celler combinen modernitat i tradició. La vinya es treballa amb respecte al medi ambient, amb el mínim de tractaments possibles, les collites són manuals en ceps de fins a deu quilos; el vi es fa amb els filtres imprescindibles. El celler acull les botes i ampelles en la part més antiga i noble del mas, i es conserven a la temperatura natural en sales semisoterrànies d'estructura de pedra, que també inclou el trull on es feia l'oli amb tracció mular.

La producció és selecta, i per tant limitada. El volum anual és de 15.000 litres, tot i que en David —fill de l'Albert i la Clo, i l'autèntic dinamitzador de l'empresa familiar— es mostra optimista i creu que amb l'anyada del 2017 se n'embotellaran 20.000. Gairebé el 60% de les vendes l'aporta el vi negre Senglar; tanmateix, el que té més ràpida sortida és el Malesa rosat (tres mil ampelles). S'elaboren també el Malesa blanc i Malesa negra, el Fitó i Fitó

blanc es troben en període de guaret; la marca estrella és el Puig de Guàrdies (sirà, monestrell), amb una producció de 800 ampelles i disponible en les millors cartes de *sommeliers*. El celler també ha començat a exportar a països de clients exigents com Suïssa i Alemanya.

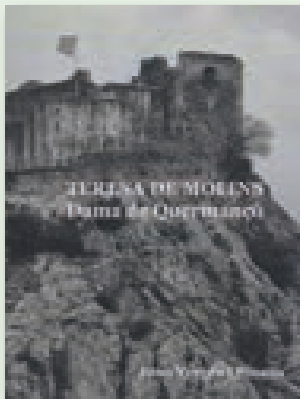
Una visita a Ca l'Albert és també recomanable per als amants de la botànica, el paisatge i l'estètica vintage. Les vistes de la plana empordanesa i del golf de Roses són esplendoroses, els jardins ubèrrims, l'arquitectura del celler mostra exemples de volta catalana i elements de fortificació antiga com l'espitllera, una sala amb tapissos i mobiliari magnífics... Una ambientació d'allò més atractiva perquè Noah Gordon s'inspirés per escriure una seqüela a *The Bodega* (2007).

Seguir l'exemple de la família Serra no és gens fàcil. Les normatives són molt estrictes quant a la possibilitat de plantar vinya nova o les varietats de ceps, que han de ser adequades al tipus de sòl. En David, tanmateix, ha sabut mostrar-nos que amb il·lusió, voluntat d'aprendre, i envoltant-se de bons col·laboradors (en Delfí Sanahuja, i en Francesc Caball, cap d'operacions del celler) es pot evolucionar sense trencar amb la tradició. Tant de bo els seus descendents i/o els de la seva germana Sílvia ens assegurin que les portes del mas del carrer Gregal núm.1 romandran obertes durant unes quantes generacions més. Sense que faltin les tines dels seus bons vins, és clar.

J.L.B



Llibres per estimar la terra



TERESA DE MOLINS. DAMA DE QUERMANÇÓ

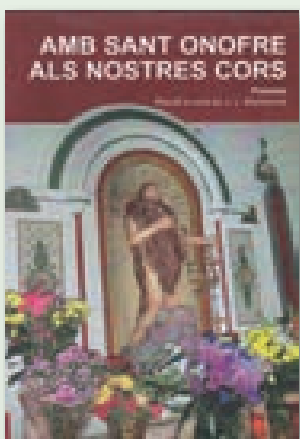
Joan Vergés i Pineda
Autoedició, 2017
267 pàgines
Amb un estil narratiu re-novat, el nostre escriptor espollenc fa un recorregut amè i apassionat en la vida d'aquesta llegendària empordanesa del segle XIX.



EL POBLAT NEOLÍTIC DE CA N'ISACH (PALAU-SAVERDERA, ALT EMPORDÀ). LES EXCAVACIONS DE 1987-1994 I 2001-2003.

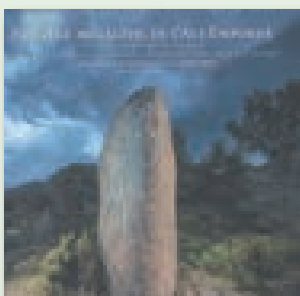
Josep Tarrús i Galter
(coordinador)
Girona: Museu d'Arqueologia de Catalunya

(Sèrie Monogràfica núm. 27) - 202 pàgines
Un llibre necessari i molt esperat per poder conèixer amb tota mena de documentació dels millors especialistes la singularitat d'aquest indret, descobert ja fa trenta anys.



AMB SANT ONOFRE ALS NOSTRES CORS. POEMES

Recull a cura de
J.L. Bartolomé
Figueres: Roger SL, 2016
56 pàgines
Vint-i-tres poemes de devoció al sant i d'admiració del paisatge des de la seva capella, d'autors locals i de fora de Palau, la major part inèdits. Un bon planter inspirador per a noves aportacions líriques que esperem poder reeditar ben aviat.



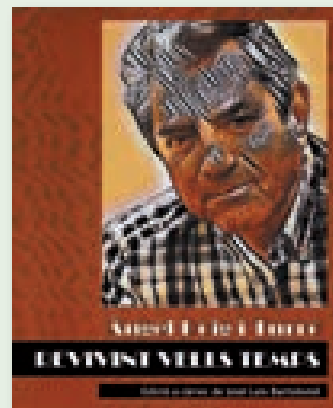
**PAISATGE MEGALÍTIC
DE L'ALT EMPORDÀ**
Text: Francesc Cruanyes
Fotos: Jordi Meli
Meli Editors, 2016
233 pàgines
Un llibre de fantasia. Les fotos fan parlar a les pedres, el conte neolític d'Urc ens permet viatjar en la catifa del temps.



RECÓRRER LA GARRIGUELLA FORTIFICADA. DESXIFRANT ELS BÚNQUERS: ARQUITECTURA I PAISATGE

Adela Geli Anticó
Figueres: Institut d'Estudis Empordanesos.
Nov. 2016. 192 pàgines.

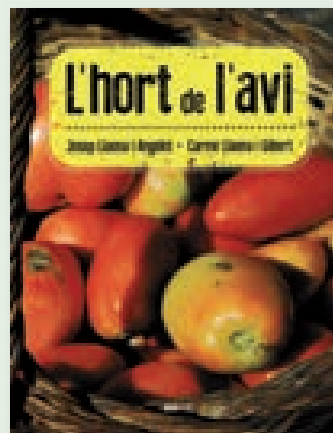
Al poble veí de Garriguella es van construir 380 búnquers dels 6.000 de la Línia Pirineus a la dècada dels anys 40. Un conjunt d'arquitectura bèl·lica que encara conserva la veu i el color entre vinyes i sembrats.



REVIVINT VELLS TEMPS

Àngel Roig i Turró
Figueres: Roger SL, 2017
226 pàgines
Un llibre de lectura refrescant de la vida dels palauencs d'abans que cal llegir amb molta cura i sentiment. Emocions nostàlgiques per a la gent més gran estan assegurades. Per a la

més jove suposarà un bon exercici d'empatia amb els seus avantpassats.



L'HORT DE L'AVI

Josep Laona i Angelet - Carme Laona i Gibert
Figueres:
Brau Edicions, 2014
77 pàgines

Un manual imprescindible per recordar el que ens va suggerir la coautora a la seva xerrada del 17 de març i per aplicar la filosofia del seu pare explicada en el Pròleg: "Portar l'hort és una activitat que em connecta amb la terra i m'harmonitza amb la natura, una activitat que suposa un bon coneixement del temps, dels cicles de la lluna i del pas de les estacions. És una escola de les petites coses, dels petits gestos quotidians, dels petits plaers de la vida."

PALAU LITERARI

Quin era el nom de ploma de Carles Fages de Climent, autor d'aquests textos sobre Palau-saverdera?

L'ermita de Sant Onofre
té davant una solana,
una era estreta i rodona
per ballar-hi la sardana.

[...]

Els millors temples romànics
de món són els de Sant Pere,
Sant Miquel, Vilabertran,
i, per senzill i elegant,
el de Palau-saverdera.

("Temples Empordanesos")

Per l'aplec de Sant Onofre
sembla que el cel és més blau:
Joves de Castelló i Roses,
vells i joves de Palau.

(Epigrama)

- a) El Timbaler del Estanys
- b) El Bruel de Castelló
- c) Lo Gayter de la Muga
- d) El Mai no Plou

RAÏMS DE LLETRES

Localitzeu els mots d'aquestes 12 definicions relacionades amb el món de la vinya i del vi en la graella de lletres.

- 1.- Nansa d'una portadora (9 lletres)
- 2.- Un altre nom per a la portadora (5)
- 3.- Sarment (5)
- 4.- Fulla de cep (6)
- 5.- Porció d'un raïm (5)
- 6.- Soca de la vinya (3)
- 7.- Recipient de fusta per guardar el vi (4)
- 8.- Collita dels raïms (6)
- 9.- Branquilló que queda després de treure el raïm (4)
- 10.- Producte obtingut de la rapa, la pell, el pinyol i la polpa del raïm (5)
- 11.- Vinya novella, cep plantat de poc (7)
- 12.- Malaltia de la vinya (6)

C	O	R	N	A	L	E	R	A	Y
G	X	A	I	R	O	T	I	L	E
O	Z	M	B	C	P	A	T	O	B
T	O	E	S	E	M	A	L	L	U
I	N	R	C	P	A	N	O	L	S
M	W	E	D	R	P	A	P	A	T
H	F	V	U	I	D	L	I	M	A
B	R	I	S	A	P	A	R	B	O

COSTUMS CULINARIS D'ABANTES

Dins del llibre *Revivint Vells Temps* de l'Àngel Roig i Turró (p. 59-68), s'expliquen detalls d'una gastronomia d'èpoques de carpanta i austeritat. A veure si sabeu esbrinar quines d'aquestes frases són certes (C), i quines són falses (F). La nota d'aprovat és un set. El premi un got d'aigua de la Font de Dalt o un bon raig de la de Sant Onofre..

1	Abans es feien amanides amb fonolls silvestres	C	F
2	Abantes els "brunyols blancs" es feien amb farina, sucre i ous	C	F
3	El "matxecano" era un plat de ceba i carbassó fregit	C	F
4	Ans a l'estiu hi havia dones que venien cargolets per les cases	C	F
5	El "vi petit" era el suc de la rapa bullida amb aigua	C	F
6	El plat típic de la Candelera era arròs amb gambes	C	F
7	Una bona cassolada de "cuetes blanques" (cues de gall o gallina) era l'àpat preferit per la Festa Major quan no es tenien pollastres	C	F
8	Abans les castanyades se celebraven el Dia de Difunts, cadascú a casa seva	C	F
9	El bacallà assecat sense salar-lo es deia "peixopalo"	C	F
10	Era costum fer una truita per Pasqua	C	F

VERS DE NADAL

**Què cerques en la nit immensa
I què rastrejes pel camí gebrat?
Busco Nadal que ja comença
com una estrella dins la soledat.
Segles de llum la separen
del cor contristat.
Però en la nit el vent de les carenes
reposa extasiat,
però en la nit el fred esdevé claredat
i sento que l'estrella brillarà aviat.
Una llum no terrenal fulgura
la terra dura de l'hivern
i a mitja nit la soledat atura
el seu respir com si escoltés lo etern.
La veu antiga de l'oracle
com una font s'ha desglaçat.
I comença el miracle
com una gran pietat
que lliga cel i terra, estel i fulla, edat
nova i antiga en un mateix somriure.
L'home es sent l'ànima innocent i lliure
i tot s'uneix i volta davant l'eternitat.**

Joan Vinyoli



**MOTOS
SOLER**

c/ Dr. Barraquer, 23
17480 **ROSES** (Girona)
motos.soler@terra.es

Tel./Fax 972 25 68 92



**CARNS D'ALTA
QUALITAT**

**CRIANÇA i MATANÇA
PRÒPIA**

Dr. Mateu Turró, 11
T. 972 530 315
PALAU-SAVERDERA

c/ Trinitat, 87
T. 972 257 388
ROSES Alt Empordà



Mateu Casañas, dels restaurants Disfrutar de Barcelona i Compartir de Cadaqués, explica com fa el SUQUET DE CLAVELLADA.

“Pots somiar allò que vulguis, però, si no tens gent que t’acompanyi, tot deixa de tenir sentit.”



INGREDIENTS

- 1 clavellada de 2,5 kg
- 4 tomàquets madurs de 100 g/u
- 1 pebrot verd i llarg de 60 g
- Oli d'oliva verge extra
- 1 kg de patates - 1 cabeça d'all
- Julivert - Sal

PREPARACIÓ

1. Netegem la clavellada dels intestins i les vísceres interiors.
2. Pelem les ales de la clavellada i les separem de l'espina central.
3. Guardem el fetge, l'espina i les pells per a properes elaboracions.
4. Tallem les ales en quatre trossos i els guardem en un recipient hermètic a la nevera.
5. Tallem tres tomàquets pel mig i en traiem les llavors amb l'ajuda d'una cullera.
6. Ratllem els tomàquets per extreure'n la polpa. La guardem en un recipient hermètic a la nevera.
7. Netegem bé el pebrot verd amb aigua i tallem la part superior de la tija. El tallem per la meitat i n'extraiem les llavors i filaments blancs de l'interior. Tallem cada meitat en trossos d'uns tres centímetres d'amplada.

Per al fumet:

1. En una cassola amb una mica d'oli d'oliva ben calent hi afegim un tomàquet a trossos. El sofregim durant un minut i hi afegim el cos i les pells de la rajada, que deixarem sofregit amb el tomàquet durant uns minutets i ho cobrim amb aigua.
2. Ho posarem a foc fort fins que arrenqui el bull, que mantindrem durant uns 20 min.
3. Colar i guardar el fumet obtingut.

ACABAT I PRESENTACIÓ

1. En una olla d'uns 30 centímetres de diàmetre, hi afegim mig dit d'oli d'oliva. Quan l'oli estigui lleugerament calent, hi afegim uns cinc grans d'all ben picadets.
2. Abans que l'all agafi color, hi afegim el pebrot verd tallat, una mica de julivert picat i ho sofregim durant uns instants.
3. Hi afegim la polpa del tomàquet ratllat i ho sofregim tot junt durant dos minuts.
4. Hi afegim les patates pelades i tallades a trossos regulars i ho sofregim de nou durant un minut.
5. Hi afegim el fumet calent de clavellada i deixem que comenci a bullir.
6. Mentre el suquet comença a bullir aprofitem per a fregir en una paella a part el fetge de clavellada que utilitzarem per fer una petita picada.
7. Ho posem a punt de sal i quan els faltin uns cinc minuts a les patates hi afegim les ales de la clavellada.
8. Rectifiquem de sal si fos necessari i ja ho podem servir.



**L'aigua que tenim,
l'aigua que no malgastarem.
Un bon ús farem,
de l'aigua que necessitem.**

**L'aigua del mar,
l'aigua del riu.
L'aigua dolça,
l'aigua salada.**

**L'aigua és per a nosaltres,
l'element imprescindible per viure.
L'aigua de la pluja,
l'aigua que mulla.**

**Si sequera no volem,
aigua estalviarem.
L'aigua és de tothom,
l'aigua és per tothom.**

**L'aigua volem per sempre,
l'aigua que ens ajuda.
Què fariem sense aigua?
L'aigua ens ho dirà.**

Enric Rivera

EMBASSAMENT DE BOADELLA - DARNIUS

Vist des de dalt Les Salines